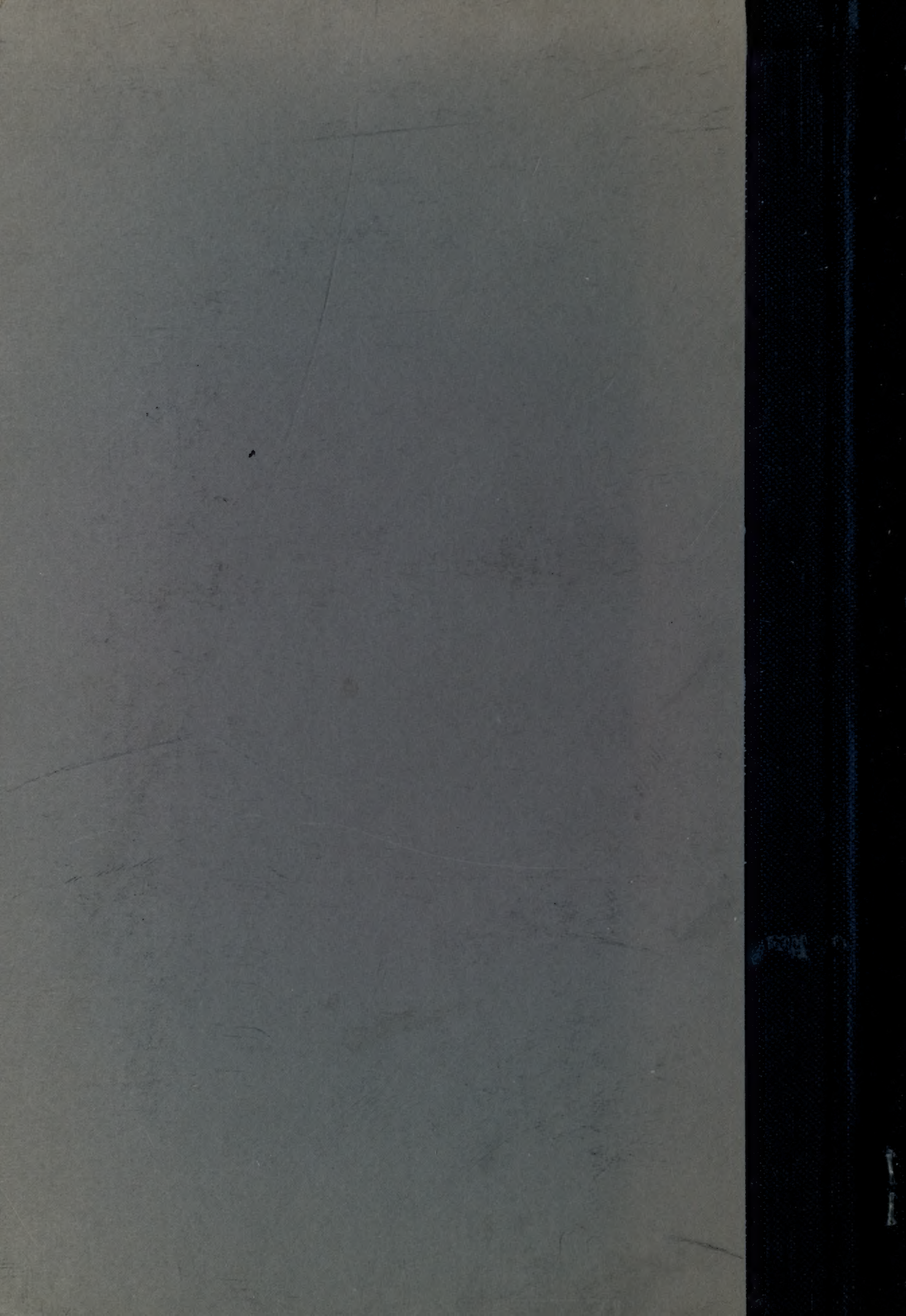

تورکیه بویوك ملت مجلسنك

٣ مارت ١٣٤٠ تاریخنده منعقد ایكنجی اجتماعنده

خلافتك ماهیت شرعیه‌سی

حقنده

عدلیه وكیلی سید بك طرفندن ایراد اولنان نطق

آنقره

تورکیه بویوك ملت مجلسی مطبعه‌سی

LIBRARY
SEP 15 1965
UNIVERSITY OF TORONTO

محترم افندیلر !

مساعده بویوریرسه‌کز بنده‌کزده بو خلافت مسئله‌سی حقنده [ب]ر آز ایضاحات ویره‌یم . مسئله پك مهم اولدیغندن وحتی تاریخمزده [و] بلکه‌ده بالعموم حادثات اجتماعیه آره‌سنده اك بویوك بر انقلاب دیمك اولدیغندن بو بابده نه قدر سوز سویلنسه ینه آزدر . آنك ایچون صبریکزی [س]وء استعمال ایدرسه‌م بنی معذور کوریکز . بندن اولکی خطیبلر خصوصیله اسکیشهر مبعوثی عبدالله عزمی افندی حضرتلری بو بابده‌کی قناعتنی بیان ایتدیلر . پك کوزل و پك صمیمی سویله‌دیلر . بنده کزده بو مسئله‌یه دائر اوزون سنه‌لردنبری اجرا ایتدیکم تتبعات نتیجه‌سنده حاصل اولان قناعتمی بیان ایتمك ایسته‌رم . نته‌کیم کچن سنه خلافت حقنده (خلافت وحاکمیت ملیه) عنوانیله بر ده کتاب نشر ایتمش ایدم . دیدیکم [ک]بی تاریخ اسلامده عظیم بر انقلاب یاپیورز . دییه بیلیرم‌که بوندن دها بویوك [ا]نقلاب اوله‌ماز . بو انقلابك عظمتندندر که ذهنلر بو نکله پك مشغولدر . [ب]علر اندیشه و تردد ایچنده‌در . اونك ایچون جمله‌مزك وجدان واذعانی [آ]رزو ایدییور که مسئله تمامیله توضح ایدلسون . یار و اغیار نه یاپدیغمزی و نه یاپمق [ا]سته‌دیکمزی بیلسون . شعورلی بر صورتده‌می ، یوقسه شعورسز بر حالده‌می [یاپ]یورز ؛ آکلاسون . مجلس عالی ، خلافت مسئله‌سنك ماهیت شرعیه وسیا- [سی]ه‌سنی بیله‌رکمی اتخاذ قرار ایدییور ، یوقسه بیلمیه‌رکمی ؟ بو جهتلر تمامیله [تو]ضح ایدلسون . چونکه تکرار ایدییورم مسئله حقیقةً غایت مهمدر . عالم [ا]سلامده دها شمدی‌یه قدر بویله بر انقلاب واقع اولمامشدر . دکل عالم [ا]سلامده ، بلکه کرهٔ ارضده واقع اولان انقلابلرك اك بویوکی ، اك مهمیدر .

بونك ایچون اذهانده، افکارده شبهه‌لر، ترددلر بولونمامق لازم کلیر. مسئله‌یی بیله‌رك حل ایتمك ایجاب ایدر. کرك دینی جهتی و کرك سیاسی جهتی اطرافیله بزم بیلمه‌مز لازمکلیر.

بو جهتلری بیلیرسه‌ك نه یاپمق ایسته‌دیکمزی، نه یاپاجغمزی بیلمش اولورز. بنم اصل مقصدم مسئله‌نك دینی جهتی، اسلامیتك خلافت مسئله‌سی حقنده‌کی طرز تلقیسنی ایضاح ایتمکدر. سیاسی جهتنی بیان، مقصدمدن خارجدر. بن اوکا قارشمام! اوجهتی، مجلس عالی حل ایدر.

اول امرده شو جهتی عرض ایده‌یم که خلافت مسئله‌سی دینی اولمقدن زیاده دنیوی برمسئله‌در و اعتقاد مسئله‌لرندن دکل، ملته عائد حقوق ومصالح عامه جمله‌سندندر. اعتقاده تعلقی یوقدر. واقعا اعتقادیاته دائر تألیف اولونان آثار اسلامیه‌ده دخی بو مسئله‌دن اوزون اوزادی‌یه بحث اولونیور. فقط بو، خلافت مسئله‌سنك عقاعد اسلامیه‌دن معدود اولدیغی ایچون دکل، بلکه بو مسئله اطرافنده صوکره‌دن حاصل اولان برطاقم خرافات و افکار باطله‌یی ابطال ایچوندر. بو نقطه‌یی علمای اسلام کتابلرنده صراحةً بیان ایدرلر. بیلیرسکز که عصر سعادتدن صوکره عالم اسلامده مختلف فرقه‌لر واعتقاد مذهبلری ظهور ایتمشدر. اونلردن بری ده شیعی فرقه‌سیدر. بوشیعی فرقه‌سی بالآخره مختلف قوللره، شعبه‌لره آیرلمشدر. بونلرك برقسمنه «اسماعیلیه» فرقه‌سی دینیر وعین زمانده بوفرقه‌یه «باطنیه» و «تعلیمیه» و «سبعیه» ناملری دخی ویریلیر. بونلر کندی خلیفه‌لرینه امام نامی ویریرلر وکندی امام‌لرینك الوهیتنه قائل اولورلر. امام علوم و معانی دوغرودن دوغرویه اللهدن آلیر دیرلر. امامدن صوکره «حجت» دنیلان ذات کلیر. آندن صوکره «باب»، آندن صوکره‌ده «مؤمن» کلیر. الله امامه،

امام‌ده حجته ، حجت بابه ، باب‌ده مؤمنه تعلیم ایدر دیرلر . اونك ایچون
بونلره « تعلیمیه » فرقه‌سی نامی ویریلیر . بونلرجه قرآن کریمك هم
ظاهر ، هم‌ده باطن معناسی واردر . مقصود اولان معنای باطنیسیدر
دیدکلری ایچون بونلره « باطنیه » دخی دینیلیر . بونلرك اعتقادلری
سراپا خرافاتدن‌عبارتدر . حدذاتنده بونلردینسزدرلر . اك جربزه‌لی
و جین فکرلی رئیسلری مشهور « حسن صباح » در . بو آدم شرق
ساچوقیلرندن آلپ آرسلان زماننده « قزوین » جهتلرنده یوکسك
بر طاغ باشنده «أله‌مود» قلعه‌سنده تحصن ایتمش ایدی . آلپ آرسلان
بونکله چوق اوغراشمشدی . الیوم آناطولی داغلرنده تخته‌جیلقله ،
اودونجیلقله اشتغال ایدن‌برقسم اشخاص بوباطنیه‌فرقه‌سنك‌بقایاسیدرلر .
فقط بونلر آرتق کندی مذهبلرینی اونوتمشدرلر .

ایرانده الیوم ساکن بولنان « امامیه » فرقه‌سی‌ده « مهدی » نك
وجودینه قائلدرلر . بونلره کوره مهدی برحیاتدر . مناسب‌برزمانده
ظهور ایده‌جك ، بوتون دنیایی‌عدل وحق ایله دولدوره‌جقدر. ایشته
بونلر و بوکبی فرقه‌لر بو خلافت مسئله‌سی حقنده درلو درلو خرافاته
قائل‌اولمشلردر . آنك ایچون اهل‌سنت‌علماسی‌کندی اعتقاد کتابلرنده
« امامت » عنوانی آلتنده خلافت مسئله‌سنی موضوع بحث ایتمشلردر .
مقصدلری بو مسئله اطرافنده دونن خرافاتی رد وابطال ایتمکدر .
بوقسه خلافت مسئله‌سنی بر اعتقاد مسئله‌سی اولمق اوزره بیان ایتمك
دکلدر . نته‌کیم اهل سنت علماسی ، دمین دیدیکم کبی بو جهتی
صراحةً بیان ایدرلر . اویله دکلمی افندیلر ؟ (اویله‌در ، دوغرودر
صدالری) بو جهتلر بو صورتله بیلندکدن صوکره شمدی‌ده خلافت
مسئله‌سنك اصل ماهیت شرعیه‌سنی ایضاح ایده‌یم . هرشیدن اول شو

نقطه‌یی عرض ایده‌یم‌که خلافت حکومت دیمکدر . دوغرودن دوغرویه ملت ایشیدر . زمانك ایجاباتنه تابعدر . آنك ایچوندر که رسالتپناه افندیمز ارتحال نبویلرنده اصحاب کرام حضراتنه بو خلافت مسئله‌سنی ایضاح ایتمه‌مشلردر . شدتلی بر حرارت ایچنده ارتحال ایتمشلردی . بر آره‌لق « بکا قلم کاغد کتیریکز؛ سزه بعض وصایاده بولونمق ایسترم» دیمشلردی . بعض اصحاب درحال قلم کاغد کتیرمك ایسته‌دیلرسه‌ده حضرت عمر مانع اولدی . شدت حرارتدن صایبقلایور دیدی . بزه کتاب الله کافیدر دیمشدی . بونك اوزرینه بر آز کورولتو اولدی. حضرت پیغمبر « کورولتو ایتمه‌ییك دیشاری‌چیقك بنی یالکز براقك!» بویوردیلر . آندن صوکره شق شفه ایتمدیلر . ظن ایدرسه‌م او کون ویا ایرتسی کونی وفات ایتدیلر .

محترم افندیلر! اصل قانون دین اولان قرآن کریمه مراجعت ایدرسه‌کز کوروو‌سکزکه بزم شکل خلافت حقنده یعنی اسلام خلافتی حقنده هیچ بر آیت کریمه یوقدر . قرآن کریم امر حکومتده یعنی ادارهٔ مملکت خصوصنده بزه ایکی دستور کوستریور. بری بو کون عالم مدنیتده جاری اولان قاعدهٔ مشورتدرکه بونی قرآن بزه بیك اوچیوز سنه اول وضع ایتمشدر . اوده (وامرهم شوری بینهم) دستوریدر . مسلمانلرك ایشی کندی آرالرنده مشورتله کوریلوردیمکدر . کرچه بو آیت جلیله مدینه اهالیسی حقنده نازل اولمشدر . مدینه‌لیلر کندی امور مشترکه‌لرینی مملکتلرینه عائد اولان ایشلری کندی آره‌لرنده مشورتله رؤیت ایدرلرمش. حضرت قرآن اونلرك بو حالنی تحسین ایدییور . دیمك‌که ادارهٔ مملکت خصوصنده اصول مشورت تقدیر الهی‌یه مظهر اولان مستحسن بر اصولدر. بر قاعدهٔ اصولیه‌واردر . خصوص سبب عموم لفظه مانع دکلدر . تعبیر

دیکرله اعتبار لفظك عموم وشمولنه‌در. سبب نزولك خصوصیتنه دکلدر دینیر. بو اعتبارله ذکر اولنان آیت جلیله دوغرودن دوغرویه اهل اسلامك ادارهٔ مملکتده اتخاذ ایتمه‌لری لازم کلن خط حرکتلرینی کوستریبور دنیله بیلیر. شبهه یوقدرکه ستایش الهی‌یه مظهر اولان بر خط حرکت، اسلام ایچون لازم الرعایه بر حرکتدر. خلاصه: مشورتله ایش کورمك، تقدیر الهی‌یه مظهر اولان بر کیفیتدر. نصلکه بوتون عالم مدنیت ده بوکون بو اصول مشورتی قبول ایتمشدر. بزده آکا توفیقاً اتخاذ مقررات ایدییورز. افرادك حقوقنی، مملکتك سلامتنی الك زیاده کافل اولان اصول اداره‌ده بودر.

قرآنده ذکر اولونان ایکنجی دستورده اولی الامره اطاعت دستوریدر. قرآن کریمده «اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم» آیت جلیله‌سی واردر. معناى منیفی آللهه و پیغمبره وسزك ایچکزدن امر صاحبی اولانلره اطاعت ایدیکز دیمکدر. ایشته بو ایکنجی دستوردر. بوده، آنارشی‌یی، حکومتسزلکی رفع ودفع ایتمك ایچوندر. ضبط و ربط مملکتی تأمین ایتمك ایچوندرکه اوامر حکومته اطاعتك دیناً واجب اولدیغنی بیان ایدییور. بو آیت افراده صلاحیتدار اولان رجالك اوامرینه اطاعت خصوصنده بر وظیفهٔ دینیه تحمیل ایدییور. ایشته ادارهٔ مملکت خصوصنده قرآن کریمده بو ایکی آیتدن بشقه بر آیت یوقدر. واقعا اماناتی یعنی مأموریتلری، وظائف حکومتی اهلنه تودیع ایتمك، حق وعدله رعایت ایله‌مك کبی خصوصاته متعلق آیات قرآنیه واردر. لکن بونلر دوغرودن دوغرویه اصول اداره‌یه متعلق دکلدر. ایکنجی درجه‌ده‌در.

قرآن کریمده «خلیفه» و «امام» تعبیرلری واردر. فقط بونلر

حضرت پیغمبر حقنده ویاخود صکره کله‌جك اولان خلیفه‌لر حقنده وارد اولمامشدر . انبیای سالفه حقنده وارد اولمشدر . بر آیت جلیله‌ده « یا داود انا جعلناك خلیفةً فی الارض فاحکم بین الناس بالحق » بویورولمشدر . معناسی « یا داود بز سنی بر یوزنده خلیفه یاپدق، بناءً علیه انسانلر آره‌سنده حق وعدل ایله حکم ایت » دیمکدر. علم اصول فقهه و ادبیات عربیه‌یه آشنا اولانلر بیلیرلرکه بو آیت جلیله‌ده حقه مقارن حکم یعنی عدالت ، فاء تعقیبیه وتفریعیه ایله خلافته تردیف اولونیور . یعنی « سنی خلیفه یاپدق اوحالده ، اویله ایسه حق ایله حکم ایت » دینیور. ایشته بوندن آکلاشیلیرکه خلافتدن مقصد توزیع عدالت قضیه‌سیدر . احقاق حق وابطال باطل قضیه‌سیدر . حقوق ناسی صیانتدر. ایشته خلیفه‌نك وظیفه‌سی بومقصد وغایه‌یی استحصاله چالشمقدرکه حکومت وظیفه‌سیدر .

قرآن کریم ابراهیم علیه السلام حقنده‌ده « امام » تعبیرینی قوللانیور. قرآن ، بر آیت جلیله‌ده جناب حق ایله حضرت ابراهیم آره‌سنده کچن برمکالمهٔ معنویه‌یی حکایه ایدییور . جناب حق حضرت ابراهیمه خطاباً دییورکه « انی جاعلك للناس اماماً » یعنی «بن سنی ناسه امام یاپیورم» یاخود «یاپه‌جغم» بویوریور . حضرت ابراهیم‌ده « قال ومن ذریتی » یعنی «یاربی ذریتمدن‌ده یاپ» دیه نیاز ایدییور. بونك اوزرینه « قال لاینال عهدالظالمین » خطاب عزتی وارد اولیور . یعنی جناب حق حضرت ابراهیمه جواباً « بنم عهد امامتم ظالملره واصل اولماز » بویوریور . ایشته بو آیت جلیله‌دن پك واضح اولارق آکلاشیلیورکه جناب حق نظرنده اویله ظلم واعتسافدن عبارت اولان ملك وسلطنت اصلا مشروع دکلدر . شمدی بوایکی کلمه‌نك یعنی خلیفه وامام تعبیرلرینك معنالرینی

ایضاح ایده‌یم: خلافت، لغتده خلف اولمق دیمکدر . خلیفه‌ده خلف دیمکدر . شو حالده حضرت داود علیه‌السلام خلیفه‌در . یعنی خلفدر. کیمك خلفیدر؟ اللهك خلفیدر. نرده خلفیدر؟ اجرای عدالتده، احقاق حق وابطال باطلده دیمکدر. امام تعبیرینه کلنجه، امام پیشوا ومقتدابه دیمکدر، اوکده کیدن دیمکدر. بونك ایچوندر که محله امامرینه‌ده، جامع امامرینه‌ده امام دینیر . خلیفه‌یه‌ده امام المسلمین دینور . حتی بر مسلك علمیده پیشوا اولان اك بویوك عالملره‌ده امام دینور . امام اعظم ، امام شافعی کبی بویوك عالملره امام دیمسی بوندندر . بو کلمه‌لرده معنای قدسیت یوقدر .

[یحیی غالب بك (قیرشهر) — شو عظمته باقی های الله سندن راضی اولسون .]

[خلیل خلقی افندی (سعرد) احادیث شریفه‌یه‌ده کچیکز !.]

سید بك (دواملو) — مساعده بویوریکز اکر دها قیصه کسمکلکمی ایسترسه کز اختصار ایده‌یم . « خایر خایر سسلری » بنده کز بش اون کوندن بری قونوشدیغم رفقای کرامدن آلدیغم حسیاته کوره ذهنلرده بعض شبهه‌لر واردر . اونلری‌ده الدن کلدیکی قدر حل ایتمك ، ازاله ایتمك ایسترم . آره‌یه لاف قاریشیرسه کلامك انسجامنه ، سلسلهٔ محاکمانه خلل کلیور « دوام، دوام سسلری »

خلیفه تعبیریله امام کلمه‌سی آره‌سنده عموم وخصوص مطلق واردر. خلیفه اخص ، امام أعمدر . یعنی هر خلیفه امامدر. فقط هر امام خلیفه دکلدر . خلیفه‌لره امام دینديکی کبی حقیقی خلیفه اولمایان پادشاهلره‌ده امام دینور . آنك ایچون بو ایکی کلمه آره‌سنده‌کی فرقه دقت ایتملیدر . ینه آنك ایچوندر که کتب اسلامیه‌ده بو بحث « امامت » عنوانی آلتنده یازلمشدر .

قره‌سی مبعوثی محترمی ثریا بك افندی برده « امارت » دن « امیرالمؤمنین » تعبیرندن بحث ایتدی. فقط بو تعبیرك بو بحثه تعلقی وپك اوقدر ذکری یوقدر. امیر، آمر دیمکدر. صفت مشبهه‌در. هر حکمداره امیر اطـلاق اولنور. مثلا افغان امیری دیرز. ایشته قرآن کریمده خلافت، امامت ویا خلیفه و امام تعبیرلری حقنده‌کی آیتلر بونلردن عبارتدر وبرده قرآن علی‌الاطلاق انسانلر حقنده‌ده « استخلاف » تعبیرینی قوللانیور. امر عدالتده استخلاف دیمکدر. قرآنده بونلردن بشقه آیت یوقدر. بوراده علمای کرام حضراتی وار. بشقه آیت وارمیدر افندیلر حضراتی ؟

[خلیل خلقی افندی (سعرد) — خایر !]

[ضیاءالدین افندی (ارضروم) — حدیث شریفلر واردر. اجماع امت واردر.]

عدلیه وکیلی سید بك (دوامله) — اوت اونلردن ده بحث ایده‌جکم. معلومدرکه اسلامیتده قرآن متن شریعتدر. حدیثلرده شرح شریعت دیمکدر. فقط حدیثدن مقصد صحیح اولان حدیثدر. چونکه بوکون کتابلرده موجود اولان، لسـانلرده دوران ایدن حدیثلرك برقسمی یالاندر. موضوعدر. صوکره‌دن اویدورولمشدر. برقسمی‌ده ضعیفدر. بویله مهم مسئله‌لرده قیمت علمیه‌سی یوقدر. احتجاجه صالح دکلدر. آنك ایچون حدیث دییوب کچمك دوغرو اولاماز. اونی تدقیق ایتمك حدیثلرك هانکی قسمنده داخل اولدیغنی آکلامق واجبدر.

اولجه‌ده سویله‌مشدم. خلافت مسئله‌سی دینی اولمقدن زیاده دنیوی وسیاسی بر مسئله‌در. دوغرودن دوغرویه ملتك کندی ایشیدر. اونك ایچوندرکه نصوص شرعیه‌ده بو مسئله حقنده تفصیلات یوقدر. خلیفه

نصل نصب و تعیین اولنور ؟ خلافتك شرائطی نه‌در ؟ هر حال و کارده و هر زمانده بر خلیفه نصب و تعیین ایتمك ملت اوزرینه واجبمیدر ؟ کبی مسئله‌لر حقنده نه قرآن کریمده، نه‌ده احادیث نبویه‌ده بر صراحت یوقدر.
افندیلر ، نظر دقتکزی جلب ایدرم؛ طیرناق کسمك، صقال براقمق کبی اك فرعی و آداب و عاداته ، امور صحیه‌یه متعلق مسئله‌لر حقنده بر چوق حدیث شریفلر وارد اولدیغی حالده خلیفه‌نك نصل نصب و تعیین ایدیله‌جکی، خلافتك شرطلرینك نه‌دن عبارت اولدیغی و هر زمانده خلیفه نصب و تعیین ایتمك واجب اولوب اولمادیغی حقنده صریح و قطعی هیچ بر حدیث یوقدر . بونك حکمتی نه‌در ؟ آداب و عاداته دائر بر چوق حدیثلر وارد اولسونده نیچون خلافت مسئله‌لری حقنده صریح بر حدیث شریف وارد اولماسون؟ بو نظر دقتی جالب دکلمیدر؟ بونك سببی شودر که خلافت اویله ظن اولندیغی کبی مسائل اصلیهٔ دینیه‌دن دکلدر. سیاسی بر مسئله‌در . زمانه ، عرف و عادته کوره دکیشیر . ایجابات زمانه تابعدر . آنك ایچوندر که رسالتپناه افندیمز ده بن سویله‌دیکم خلافت مسئله‌لری حقنده اختیار سکوت بویورمشلردر .

واقعا خلافت حقنده هیچ ده حدیث شریف یوق دکلدر ، واردر . فقط بو بابده وارد اولان حدیث شریفلر (اماملر قریشدن اولور ، بر زمانده ایکی خلیفه‌یه بیعت اولندقده دیکرینی یعنی ایکنجیسنی کیم اولورسه اولسون اولدیریکز) کبی ایکی اوچ حدیثدن عبارتدر . بونلر ایسه خلیفه‌نك صورت نصب و تعیيننه و شرائط خلافته دائر اولان مسئله‌لری حل ایتمکه کافی دکلدر .

الحاصل رسول اکرم افندمز حضرتلری امر خلافتی تماماً امته ترك ایتمشدر. حین ارتحاللرنده کندیلرینه بر خلیفه نصب و تعیین ایتمه‌دکلری

کی بو خصوصده هیچ بر توصیه‌ده‌دخی بولنمامشدر. کرچه‌شیعیلر حضرت امام علی حقنده، بعض اهل سنت‌ده حضرت ابوبکر حقنده نص شرعینك وجودینی ادعا ایدییورلر. لکن جمهور اهل سنته کوره بوادعالر دوغری دکلدر. اصحابدن هیچ بری حقنده کافی درجه‌ده نه جلی، نه‌ده خفی هیچ بر نص وارد اولمامشدر. اکر وارد اولسه ایدی اصحاب کرام حضراتی کیمك خلیفه نصب وتعیین ایدیله‌جکی حقنده ئندی آرالرنده اختلافه دوشمزلردی. حالبوکه ارتحال نبویدن صوکره اصحاب کرام، ایچلرندن برینی خلیفه انتخابی خصوصنده اختلاف ایتدیلر. (سقیفهٔ بنی‌ساعده) دنیلان محلده اجتماع ایده‌رك آره‌لرنده خیلی مناقشه جریان ایتدی. آجی، طاتلی سوزلر سویلندی. مدینه‌لیلر مکه‌لیلره بزدن بر امیر سزدن‌ده بر امیر اولسون دیدیلر. مکه‌لیلر (بزدن امیر، سزدن وزیر) دییه جواب ویردیلر. نهایت حضرت ابوبکره بیعت اولوندی. و (خلیفهٔ رسول‌الله) دنیلدی. حتی اسم‌طاقق خصوصنده اولا تردد ایتدیلر. حضرت ابوبکره نه اسم ویره‌جکلرینی، نه صورتله خطاب ایده‌جکلرینی بر دنبره کسدیروب آتامادیلر. نهایت دیدیکم کبی خلیفه‌دیدیلر. حضرت ابوبکر آخر عمرنده حضرت عمر الفاروقی استخلاف یعنی ولی‌عهد تعیین ایتدی. اصحاب کرام‌ده قبول ایلدی واولا حضرت عمره تتابع اضافتله (خلیفة خلیفة رسول‌الله) دیدیلر. رسول‌اللهك خلیفه‌سنك خلیفه‌سی دیمکدر. چونکه‌دیمشدم یا، خلیفه خلف دیمکدر. عمر، ابوبکرك خافی، ابوبکرده جناب پیغمبرك خلفی دیمك اولیور. فقط بو صورتده اضافتلر آلتنجی، یدنجی، خصوصیله اوننجی، یکرمنجی درجه‌یه بالغ اولونجه‌یه‌بك‌زیاده اوزایه‌جغندن تتابع اضافتدن وازکچدیلر. علی الاطلاق خلیفه دیدیلر. آره‌صره‌ده (امیرالمؤمنین) اطلاق ایتدیلر. ایشته

اميرالمؤمنين تعبيرى بورادن چيقدى . صوكره بيليورسكز حضرت عمر يارالاندى. كنديسى مجروحاً حال احتضارده‌ايكن باشنده‌بك چوق خلافت كورولتوسى اولدى . برجماعت كله‌رك حضرت عثمانى ولى‌عهد ياپماسنى ايسته‌ديلر. حضرت عمر قبول ايتمدى. بن‌عثمانى خليفه‌ياپارسه‌م (اميه) اوغللرينى امت محمدك باشنه مسلط ايدر اونلرده اونك بوينى اورور ديدى. نته‌كم اويله‌ده اولدى . اونلر حضرت عمرك نزدندن چيقدقدنصوكره هاشيميلر كلديلر . حضرت علينك خليفه ياپيلماسنى ايسته‌ديلر. حضرت عمر اونى‌ده بكنمه‌دى (حضرت‌على، الله آدميدر بن آنى خليفه ياپارسه‌م اوسزى دوغرو يوله سوق ايدر. فقط طبيعتنده مزاح يعنى لطيفه‌جيلك واردر) ديدى وياپمادى . بعضيلرى‌ده عشرهٔ مبشره‌دن مشهور حضرت طلحه‌يي ولى‌عهد ياپماسنى توصيه ايتديلر . حضرت‌عمر جواباً (اوجيجيلى بجلى سوسلو البيسه‌لر كيمه‌سنى بيلير، اومى خليفه اوله‌جق؟) ديدى . برقسم خلق‌ده ينه عشرهٔ مبشره‌دن (زبيربن‌العوام) ى توصيه‌ايتديلر. حضرت‌عمر (اوچارشو وبازارلرده اولجه‌ك باشلرندن قالقماز) جوابنى ويردى . نهايت بعضيلرى‌ده حضرت‌عمرك كندى اوغلى علماى اصحابدن مشهور (عبدالله‌بن‌عمر)ى توصيه ايتديلر . بوعبدالله ابن‌عمر حقيقةً الك‌بويوك علماى اصحابدندر. عابد،زاهد، متقى برذاتدر. هروجهله‌خلافته‌لايق ايدى. اونك ايچون بعض اصحاب كرام حضرت عمره‌اونى‌توصيه ايتديلر. الكن‌جناب عمر(براودن برقربان‌كافيدر) دىدى. الحاصل‌حضرت‌عمر اصحاب كرام‌ايچنده كندى ايسته‌ديكى كبى خليفه اوله‌جق برذاتى بولامادى وياخود بو مسئوليتى درعهده ايتمك ايستمه‌دى . دوشوندى دوشوندى نهايت بيلديككز وجهله ايشى آلتى كشيدن مركب (شورا) يه حواله ايتدى . يعنى

« عثمان ، علی ، عبدالرحمن بن عوف ، زبیر بن العوام، طلحه ، سعد بن وقاص » دن مرکب مجلس مشـورته ترك ایتدی . اونلرده کندی ایچلرندن برینی انتخاب ایتمك اوزره عبدالرحمن بن عوفی حکم اتخاذ ایتدیلر . اوده حضرت عثمانی ترجیح و انتخاب ایتدی . حضرت عثمانك معلوم اولان شهادتندن صوکره حضرت علی‌یه بیعت اولوندی. ایشته بو درت خلیفه‌یه خلفای راشدین دینورکه بونلرك مجموعنك مدت خلافتی اوتوز سنه‌دن عبارتدر .

حضرت پیغمبرك بوبابده بر حدیث شریفی واردرکه بوراده بیلنمسی لازمدر وجالب دقتدر . او حدیث‌ده (الخلافة بعدی ثلاثون سـنة ثم تصیر ملکاً عضوضاً) در . معناسی بندن (صوکره خلافت اوتوز سنه‌در . اوندن صوکره ایصیریجی سـلطنته منقلب اولور) دیمکدر . (عضوض ایصیریجی دیمکدر) بو حدیث الك معتبر حدیث کتابلرندن اولان (سنن ترمذی) ده وبوتون عقـائد کتابلرنده موجوددر . بعضیلری بوحدیثی ضعیف عد ایتمك ایستیورلرسه‌ده دوغری دکلدر . (حدیث حسن) نوعندندر . حدیثلر اوچ قسمدر . برنجیسی حدیث صحیح ، ایکنجیسی حدیث حسن ، اوچنجیسی‌ده حدیث ضعیفدر . بونلر اصطلاحدر . اصول حدیث اصطلاحاتندر . ایشته بوحدیث ایکنجی نوع حدیثلردندر والك معتبر علم اعتقاد کتابلرنده مذکوردر . رجا ایدرم ، سوزلرمده قطعیاً غل وغش یوقدر . کیمسه‌یه مداهنه وریا یوقدر. مقصدم اسلامیتك حقایقنی بیلدیرمکدر . بو ایضـاحاتمی صرف اسلامیته خدمت ایچون سویلیورم . دین اسـلامی برطاقم خرافاتدن تنزیه ایچون سویلیورم . (براووسسلری ، آلقیشلر) ایصیریجی سلطنتدن مقصد سلطنت ظالمه‌در . مجاز طریقیله سویلنمشدر . استعاره‌واردر .

کوریلیورکه اصحاب کرام حضراتیده بوخلافت مسئله‌سنی صورت صریحه‌ده ایضاح ایتمه‌مشلردر . دیمك اولیورکه نه‌قرآن کریمده، نه احادیث نبویه‌ده ونه‌ده اصحاب کرامك کلاملرنده خلافت حقنده بزم آرادیغمز، اوکرنمك ایسته‌دیکمز مسئله‌لری بزه آکلاته‌جق، صریح و قطعی بر صورتده ایضاح ایده‌جك بر شی یوقدر .

* * *

شمدی‌ده صکره کلن علمای اسلامك بو مسئله حقنده‌کی طرز تلقیلرینی تدقیق ایده‌لم . بیلیرسکزکه بوکون اهل سنت دوغرودن دوغرویه شهراه اسلامیتده کیدن ، صراط مستقیم اوزرنده بولنان درت مذهبدن عبارتدر . حنفی ، شافعی ، مالکی و حنبلی مذهبلری دکلمی افندم ؟ ایشته بو درت‌مذهبك هیئت‌مجموعه‌سنه اهل سنت‌دینیر . صراط مستقیم بونلرك کیتدکلری یولدر . بو ذاتلرك تلقیسنه کلنجه بوراده اوچ مذهب بر طرفه، برمذهب دیکر طرفه آیریلیر . مالکی، شافعی ، حنبلی مذهبلری متفقاً خلافتك شرطلرنده آغیر داورانیرلر . خلیفه اوله‌جق ذاتك مجتهد درجه‌سنده عالم اولماسنی، تام بر عدالتله متصف بولونماسنی و هر حالده (قریش) دن اولماسنی شرط ایدرلر . حتی امام شافعی حضرتلری (خلیفه طریق عدالتدن انحراف ایدنجه کندیلکندن منعزل اولور. آیریجه خلع وعزله توقف ایتمز) دییور . مذهب شافعی‌ده بویله‌در . اك معتبر شافعی کتابلرندن اولان (منهاج نووی) ده و آنك شرحی اولان (مغنی المحتاج) ده بو بابده صراحت واردر . مراق ایدنلر، سوزیمه اعتماد ایتمه‌ینلر، بو کتابلره مراجعت ایتسونلر . یالکز حنفیلر شرائط خلافت حقنده بر آز مسامحه‌کار داورانیورلر. مثلا خلیفه‌نك مجتهد اولماسی شرط دکلدر . عالم اولماسی کافیدر دییورلر. کذلك خلیفه‌طریق عدالتدن انحراف ایدنجه کندیلکندن

منعزل اولماز، عزل ایدلمك لازم کلیر دییورلر. مع هذا بو درت مذهبك دردی ده خلافتك شرائط اساسیه سنده مثلا خلیفه نك عالم وعادل اولمسنده اتفاق ایدییورلر. عالم و عادل اولمایان بر ذاته خلیفه دیمیورلر. ملك و سلطان دییورلر.

علم اعتقاد کتابلرینی تدقیق ایدرسه کز کورورسکزکه علمای اهل سنت خلافتی ایکی قسمه آیرییورلر. برینه خلافت حقیقیه، دیکرینه خلافت صوریه دییورلر. خلافت صوریه یه خلافت حکمیه دخی اطلاق اولنور. شمدی بو ایکی نوع خلافتی آیری آیری ایضاح ایده یم.
شویله که خلافت حقیقیه شرائط لازمه سنی جامع وملتك انتخاب وبیعتیله حاصل اولان خلافتدر. ایشته اصل حقیقةً و شرعاً (خلافت) دییه بو برنجی نوع خلافته دینور. ایشته دمین سویله دیکم (بندن صکره خلافت اوتوز سنه در. آندن صکره ایصیریجی سلطنته منقلب اولور) مألنده کی حدیث شریفده ذکر اولنان خلافتدن مقصدده بو خلافت حقیقیه در. حنفی علماسنك اك بویوك محققلرندن اولان وبو کون دخی اثرلری بوتون عالم اسلامده تدریس ایدلمکده بولنان صدرالشریعه نك (تعدیل العلوم) نام کتاب کزیننده بو خلافت حقیقیه یه (خلافت نبوت) اطلاق اولنیور.

حنبلی مذهبنك اك بویوك مجتهدلرندن بولنان مشهور ابن تیمیه نك (منهاج السنه) سنده دخی بو صورتله محرردر. یعنی ابن تیمیه دخی بو خلافت حقیقیه یه خلافت نبوت اطلاق ایدییور. نته کم او حدیث شریف دیکر بر روایتده (خلافة النبوة ثلاثون سنة الخ..) طرزنده وارد اولمشدر. شیمدی اسمنی ذکر ایتدیکم صدر الشریعه تورکدر. بخارالیدر. ٧٤٧ تاریخنده بخاراده وفات ایتمشدر. زماننك اك بویوك عالملرندندر.

یالکز علوم شرعیه‌ده دکل، زماننده موجود اولان بوتون علوم و فنونده ید طولی صاحبیدر. حقیقةً هر معناسیله علامه‌در. (تعدیل العلوم) نامنده‌کی کتابی اسمندن‌ده آکلاشیلدیغی وجهله متعدد علملردن باحثدر. پك مدققانه یازلمش کزیده بر اثردر. بحث ایتدیکی علملردن بری‌ده علم هیئتدر. کندی الیله چیزلمش علم هیئت اشکالنی دخی حاویدر. مطالعه ایدیلیرسه صاحبنك نه بویوك عالم اولدیغی تبین ایدر. فقط مع التأسف شیمدی‌یه قدر طبع ایدلمه‌مشدر. یالکز یازمالری موجوددر. بو مناسبتله شو جهتی‌ده عرض ایده‌یم‌که دین اسلامه و شرقده بالجمله علوم و فنونه خدمت ایدن بویوك عالملرك اکثریسی تورکدر. بن وقتیله بونلردن بعضیلرینك اسملرینی، قیصه قیصه ترجمهٔ حاللریله نشر ایتمشدم. ایشته بو صدر الشریعه‌ده اونلردندر. مذهب حنفیده ٦٠٠ سنه‌دنبری اونك عیارنده بر عالم یتیشمه‌مشدر.

بو خلافت حقیقیه‌نك شرطلرینه کلنجه بونلر اون قدر شرائطدن عبارتدرکه شونلردر: مسلمان اولمق، حر اولمق، عاقل و بالغ اولمق، ارکك اولمق، سلامت حواس واعضایه مالك بولونمق، امور مملکت و مصالح ملتی تمشیتده رأی و تدبیر و حسن سیاست صاحبی اولمق و عین زمانده خلق اوزرنده نفوذ و قدرته مالك بولونمق، شجاعت صاحبی اولمق، تام معناسیله عدالتله متصف اولمق، (قریش) دن اولمق. ایشته خلافتك شرطلری بونلردر. بونلردن بری اکسیك اولورسه خلافت صحیح اولماز. بو شرطلردن باشقه برده (علم) شرطی واردر. یعنی خلیفه‌نك عالم اولمسی شرطدر. فقط بو شرطده علمای اسلام ایکی قسمه آیریلیورلر. (مواقف) ده صراحةً بیان ایدلدیکی اوزره جمهور علمای اهل سنته کوره خلیفه اوله‌جق ذاتك علی العاده

عالم اولمسی کافی دکلدر . اصول وفروعده مجتهد درجه‌سنده عالم اولمق شرطدر . فقط حنفیلر بو خصوصده مسامحه‌کار داورانیورلر. حنفیلره کوره مجتهد اولمق شرط دکلدر ؛ علی‌الاطلاق احکام شریعتی ومصالح خلافتی بیلمك کافیدر .

بوراده (عدالت) شرطنی بر آز ایضاح ایتمك اقتضا ایدییور . عدالتك اصطلاحده ایکی معناسی واردر . بری احقاق حق وابطال باطل معناسیدر. ایکنجیسی سیرتده استقامت معناسنه‌درکه (فسق) ك ضدیدر. بو مقامده عادل دیمك.فاسق دکل دیمکدر . عدالتك بوایکنجی معناسی برنجی معناسندن اعمدر . اوکاده شاملدر. شوحالده ظالم وغدار بر انسان خلافته اهل اوله‌میه‌جنی کبی فسق وفجور ایله متصف اولان برذات‌ده خلافته اهل دکلدر. علمای اسلام ، ظلم واعتساف ایله‌متصف اولان بر ذاتی خلیفه یاپمق دیمك ؛ قوردی قویونه چوبان ایتمك دیمکدر دییورلر . بوندناول(امامت) حقنده جناب حق ایله ابراهیم علیه‌السلام آره‌سنده جریان ایدن بر مکالمهٔ معنویه‌یی قرآن کریمدن نقل ایتمشدم . اونده کندی ذریتندن‌ده امام یاپیلماسنی نیاز ایدن حضرت ابراهیمه جواباً جناب حق (لاینال عهدی الظالمین) بویوریور . یعنی (بنم عهد امامتم ظالملره واصل اولماز) دییور . ذاتاً خلیفه وامام نصب وتعییندن مقصد ظالملك ظلمنی دفع ایتمکدر . یوقسه ناس اوزرینه ظلمی مسلط ایتمك دکلدر . بوملك ایچوندرکه کافهٔ علمای اسلامه کوره ظالم واعتسافکار بر ذاتی خلیفه انتخاب ایتمك جائز اولماز وصوکره ارتکاب ظلم ایدن بر خلیفه‌ده بوتون علمانك اتفاقیله عزله مستحق اولور . حتی باشده امام شافعی اولدیغی حالده متقدمین شافعیه‌یه کوره ملت طرفندن عزل ایدلمه‌مش اولسه بیله کندیلکندن منعزل اولور

حنفیلر (فتنهٔ قتال واختلال ملحوظ دکل ایسه عزل ایدلمسی لازم اولور) دییورلر. بعضیلری (فقهای حنفیه عندنده عدالت صحت خلافتك شرطی دکلدر. بناءً علیه فاسقك خلافتی مع الکراهه صحیح اولور) دیمشلرسه‌ده بو دوغرو دکلدر، یاکلشدر. صدر الشریعه‌نك دمین اسمنی ذکر ایتدیکم (تعدیل العلوم) نده وفقهای حنفیه‌نك صدر الشریعه درجه‌سنده محققلرندن اولان مشهور ابن همامك (مسایره) نامنده‌کی کتابنده صراحةً بیان اولونمشدرکه ائمهٔ حنفیه عندنده دخی (عدالت) صحت خلافتك شرطیدر. یالکز ملك و سلطنتك شرطی دکلدر. یعنی شمدی آشاغیده ذکر ایده‌جکم خلافتك ایکنجی نوعنك شرطی دکلدر. چونکه خلافتك ایکنجی نوعی حکمدارلقدن، سلطنتدن عبارتدر. بو ایسه انتخاب وبیعت اوزرینه مؤسس دکلدر. قوت، قهر وغلبه اوزرینه مبتنیدر. بو مقامده خلافتله سلطنتی بربرینه قاریشدیرمامق لازمدر. حقیقی خلافت بشقه، صوری خلافت، یعنی سلطنت وپادشاهلق ینه بشقه‌در.

ایکنجی نوع خلافته کلنجه: بوکا خلافت صوریه دیمشدك. بو صورةً وظاهراً خلافت شکلنده ایسه‌ده حقیقتده خلافت دکلدر. بلکه ملك وسلطنتدن، تغلب وتسلطدن عبارتدر، پادشاهلقدر. بو یا شرائط خلافتی جامع اولمامق ویاخود قهر و استیلا، جبر و تغلب طریقیله استحصال اولنمقله اولور. بوتون محققین اهل سنتك متفقاً بیان ایتدکاری برحقیقتدرکه خلفای امویه و عباسیه‌نك خلافتی بو قبیلدندر. چونکه بونلرك خلافتلری ملتك کندی آرزو و انتخابیله حصوله کلمه‌مشدر، قهر واستیلا، جبر وتغلب طریقیله حاصل اولمشدر. تاریخ اسلامه آشنا اولانلرجه معلومدرکه خلفای امویه‌نك ارتکاب

ایتمه‌دكلری ظلم وسفاهت ، اولاد پیغمبری‌یه روا كورمه‌دكلری جور وشناعت قالمامشدر . دولت عباسیه‌ایسه بوتون ظلم واعتساف ، قهر و تغلب اوزرینه تأسس ایتمشدر . یالكز مشهور (ابو مسلم خراسانی) نك حكومت امویه طرفدارلرندن قتل و اتلاف ایتدیكی نفوسك عددی ٦٠٠،٠٠٠ نه بالغ اولمشدر . خلفای عباسیه‌نك برنجیسی اولان (سفاح) ك عموجه‌سی عبدالله بن علی شامی استیلا ایتدیكی زمان اهالی‌یی قتل‌عام ایتمش‌ایدی . برلكده طعام ایتمك‌اوزره دعوت ایتدیكی اشرافدن طقسان كشی‌یی صوپالرله اولدورتدی . بعضیلری هنوز جان‌چكیشمكده‌وخیریلتیلری ایشیدلمكده‌ایكن‌اوزرلرینه سفره‌قوردورارق‌بلاتأثرطعام ایتدی وشامده‌خلفای امویه‌نك‌قبرلرینی آچدیره‌رق‌بولدیغی نعشلری ، كمیكلری احراق ایله‌دی . بوعبداللهك برادری سلیمان بن‌علی‌ده بصره‌ده امویلردن النه كچنلری اولدوردی وجسدلرینی سوقاقلرده سوروتدوردی . صوكره‌ده میدانده براقه‌رق كوپكلره یدیردی . اك معتبر اسلام تاریخلرنده بو صورتله محرردر . حتی جودت‌پاشامرحومك (تواریخ خلفا) نامنده‌كی تاریخنه باقارسه‌كز سوزلریمك صدقنی تسلیم ایدرسكز .

عثمانلی خلیفه‌لرینك ایسه سلطنته اولان حرص و طمعلرندن نیجه معصوم وبیكناه شهزاده قانی دوكدكلری معلومدر . خلفای‌راشدین حضراتی ، بیت‌الماله عائد اولان اموال دولت‌وملته (مال‌الله) وحقوق عامه‌یه (حق‌الله) تسمیه ایدرلر وبناءً علیه علی‌العموم حقوقك حسن محافظه‌سنه صوك درجه‌یه قدر بذل‌مقدرت‌ایلرلردی. بونلرایسه‌حقوق مسلمینی مصادره ایدرلر واموال دولتی‌شوكا بوكا پیشكش چكرلردی شمدی انصاف ایده‌لم؛ بویله برظلم وتغلبه‌خلافت‌دینه‌بیلیرمی؟ اسلامیت

کبی عالی بر دین ، بویله بر سلطنت قاهره‌یی قبول ایدرمی ؟ عادل‌مطلق
اولان جناب‌حق (لاینال عهدی الظالمین) بویوریور . بویله قاهر و مستبد
بر حکومتی دین اسلامه نسبت ایدرك آدینه «خلافت اسلامیه» دیمك
یار واغیاره قارشی اسلامیتی تحقیر اولور . بو نوع حکومتلر خلافت
دکل حضرت رسالتپناه افندمزك بویوردقلری کبی ایصیریجی سلطنتدن
عبارتدر . آنك ایچوندرکه رسالتپناه افندیمز غائبدن خبر ویرمك
صورتیله بر معجزه قبیلندن اوله‌رق (بندن صوکره خلافت اوتوز
سنه‌در ، آندن صوکره ملك عضوض اولور) بویورمشلردر . حقایق
تاریخیه‌ده بونی مؤیددر . تاریخ تدقیق وتتبع ایدیلیرسه کورولورکه
حقیقی خلافت خلفای راشدینك صوکنجیسی اولان حضرت
علینك وفاتیله ویاخود حضرت حسنك آلتی آیدن عبارت بولنان مدت
امامتیله ختام بولیور . آندن‌صوکره آرتق (الحکم لمن غلب) قاعده‌سی
جاری اولیور . سوز قیلیجه ، قوته انتقال ایدیور . بو صورتله
حضرت پیغمبرك (ملك عضوض) توصیفیله افاده بویوردقلری حقیقةً
ایصیریجی سلطنت قاهره تأسس ایلیور .

بوراده استطراد قبیلندن بر غریبه ذکر ایتمك ایستەرم . علامهٔ
تفتازانی نامیله مشهور بر ذات واردرکه جمله‌کزك بیلدیکی بر ذاتدر ،
عنواندن‌ده آکلاشیلدیغی وجهله بویوك بر عالمدر . فقط تاریخ اسلامه
احوال علمانك تراجمنه حقیله واقف اولمادیغی آکلاشیلیور . بو ذات
(شرح عقائد) دنیلن کتابنده (ائمهٔ دیندن اهل حل و عقد خلفای
عباسیه‌نك خلافتنده اتفاق ایتمشلردر) دییورکه دوغرو دکلدر . حقیقت
تاریخیه‌یه کلیاً مغایردر . بیلیرسکزکه امام اعظم ابو حنیفه حضرتلری
ائمهٔ دینك الك بویوکلرندندر . ۸۰ تاریخنده تولد و ۱۵۰ تاریخنده وفات

ایتمشدر. هم دولت امویه، هم‌ده دولت عباسیه زمانلرنده بر حیات بولنیورلردی . نه خلافت امویه‌یی ، نه‌ده خلافت عباسیه‌یی تجویز وقبول ایتمه‌مشدی. هنوز امویلرك حکمران اولدقلری اثناده حضرت امام حسینك اوغلی زین‌العابدینك مخدومی والیوم یمن قطعه‌سنده بولنان (زیدیه) فرقه‌سنك امامی مشهور (امام زید) حضرتلرینه بیعت اولنماسنه ال آلتندن فتوا ویرردی . آنك ایچون امویلر زماننده عراق والیسی وقوماندانی اولان مشهور (ابن هبیره) طرفندن ضرب وحبس ایدلمشدی . ابن هبیره هر کون مشارالیهی حبسخانه‌دن چیقارارق علی ملاء الناس قیرباچله ضرب ایدر وصو کره ینه حبس ایلردی . عباسیلر زماننده‌ده مشارالیه امام اعظم حضرتلری حضرت حسنك اولادندن (نفس زکیه) دینمکله معروف محمد مهدی‌یه معاونت وبیعت اولونماسنه وزکات ، اغنام وعشر کبی شرعی ویرکولرك اوكا ویرلمسنه کیزلی کیزلی فتوالر ویرردی . بونك ایچوندرکه عباسیلرك ایکنجی خلیفه‌سی اولان (ابو جعفر منصور) طرفندن حبس ایدلمش ونهایت حبسخانه درونده وفات ایلمشدر .

فقهای حنفیه‌نك شیخ واستادلرندن واصول فقه امامرندن « جصاص » لقبیله شهرتشعار امام ابوبکر رازی‌نك (احکام القرآن) نامنده‌کی تفسیرنده وفخرالدین رازینك تفسیر کبیرنده ومشهور (تفسیر کشاف) ده ، دمین ذکر ایتدیکم (لاینال عهدالظالمین) آیت جلیله‌سنك تفسیرنده بوصورتله محرردر . کذا بویوك مجتهدلردن هربری امام اعظم کبی بر مذهب فقهی صاحبی اولان سفیان ثوری ، ابن جریج وعباد کثیر کبی اعاظم امت دخی ذکر اولونان منصور طرفندن حبس ایدلمشلردی . مذهب مالکی مؤسسی امام مالك حضرتلری یالکز دایا

بيەكلە قورتولمشدی . فقط ضربك شدتندن قولی چیقەمشدی . شو
حقایق تاریخیە میداندە واك موثوق ومعتبر تفسیر وتاریخ کتابلرندە
موجود ایکن علامۀ تفتازانیدك (ائمۀ دیندن اهل حل وعقد خلافت
عباسیەنك صحتندە اتفاق ایتمشلردر) طرزندە ادارۀ کلام ایتمەسنك هیچ
بر قیمت علمیەسی یوقدر . بونی بلا تردد وبی محابا سویلیەبیلیرم .

واقعا امام ابو یوسف وامام محمد کبی مشارالیە امام اعظم حضر-
تلرینك طابەسندن اولان ائمۀ حنفیە، عباسیلر زمانندە قاضیلکلر قبول
ایتمشلردی . حتی امام ابو یوسف بغدادده خلفای عباسیەدن مهدی ،
هادی وهارون رشید زمانلرندە قاضی القضاتلق وظیفەسنی ایفا ایتمشدی.
فقط بو کیفیت اونلرك حقیقی خلافتنی تصدیقە دلالت ایتمز . چونکە
بالجملە کتب حنفیەدە صراحةً ذکر اولوندیغی اوزرە ائمۀ حنفیەنك اجتهاداتنە
کورە ظالم وفاسق بر پادشاهدن قاضیلق ووالیلك کبی مأموریت قبول ایتمك
ضرورتە بناءً جائز وصحیح اولور . یالکز بوندە ظلمە وحقسزلغە
آلت وواسطە اولمامق شرطدر . ایشتە بو فکر واجتهادە مبنیدرکە
علمای اسلام ملوك وسلاطینك قاضیلکلرینی وسائر مأموریتلرینی
درعهدە ایتمشلردر . خلاصە کرك خلفای امویە وکرك خلفای عباسیە
حقیقتدە خلیفە دکلدرلر ؛ سلطان وپادشاهدرلر. آنلرە خلیفە اطلاق
اولونماسی بین الناس عرف اولماسندندر . تفسیر کشافدە دمین ذکر
اولونان آیتك تفسیرندە خلفای امویە وعباسیە حقندە (غاصب
متغلبدرلر ، کندی کندیلرینە خلیفە اسمنی طاقینمشلردر) دیە
ذکرولوردر . حتی دمین اسمی کچن (مسایرە) نامندەکی کتابدە
صراحةً ذکر اولوندیغی اوزرە مشایخ حنفیەنك برقسمی اصحابدن
معاویەیە بیلە خلیفە دیمەیورلر، ملك وسلطان دیيورلر .

افندیلر ! کندی کندیمزی آلداتمیه‌لم . عالم اسلامی بز هیچ آلداته‌مایز . اونلرك ایچنده برچوق علما واردر . کافه‌سی بوکون بزلردن عالمدرلر . کتب اسلامیه اللرنده‌در . اونلر خلافت اسلامیه‌نك نه دیمك اولدیغنی بیلمزلرمی ؟ هند علماسی ، مصر علماسی ، یمن علماسی ، نجد علماسی ، کردستان علماسی خلیفه‌نك قریشدن اولماسی لازم کله‌جکنی بیلمزلرمی افندیلر ؟ بو صایدیغم یرلرك هیچ بر عالمی بزم پادشاهلریمزك خلیفه‌لکنی دین نقطهٔ نظرندن قبول ایتمز. مصرده ، هندستانده، کردستانده خلافتدن بحث ایدلدیکی وقت بونك جدی اولدیغنه اینانیورمیسکز ؟ (براوو سسلری)

اونلرك علماسی هیچ بر زمان بزم پادشاهلره خلیفه دیمه‌مشدر . کتابلری میدانده‌در . شافعیلرك اك معتبر کتابی اولان (منهاج نووی) الده متداولدر ، مطبوعدر . بوتون شافعی مدرسه‌لرنده ، بوتون شافعی علماسنك اللرنده حرمتله ، احترامله تداول ایتمکده‌در . او باقیکز ! شافعیلرجه بزم پادشاهلره خلیفه دینوب دینمیه‌جکنی آکلارسکز مالکی وحنبلی کتابلرینه‌ده باقیکز اونلرکده بزم پادشاهلره دیدکارینی کوروسکز . حتی بزم عثمانلی علمامز بیله کندی پادشاهلرینه خلیفه دیمه‌مشلردر . فقهای حنفیه‌نك استادلرندن وتورکستانك اك بویوك علماسندن امام نجم‌الدین عمر نسفی دنیلان بر ذات واردر ٥٣٧ تاریخنده سمرقندده وفات ایتمشدر . بویك بویوك بر فقیه اولدیغی ایچون کندیسنه (مفتی‌الثقلین) دنیلمشدر . بو ذاتك پك چوق کتابلری واردر . مذهب حنفیده امامدر . بونك اعتقادیاته دائر (عقائد نسفیه) نامیله کوچوك بر کتابی واردرکه سکز یوز سنه‌دنبری مذهب حنفینك جاری اولدیغی بوتون شرق مدرسه‌لرنده

تدریس اولنور . حتی بوکونه قدر استانبول مدرسه‌لرنده ، فاتح مدرسه‌لرنده دخی تدریس ایدیله‌کلمشدر . ایشته او کتابده و دیکر بالجمله کتب اسلامیه‌ده امامك قریشدن اولماسی مشروط اولدیغی و بشقه‌سنك امامتی جائز اولمایه‌جغی مطلق وقطعی بر لسانله بیان ایدیلیور . (ولایجوز من غیرهم) دینیور . اونك ایچوندرکه دمین اسمنی ذکر ایتدیکم علامهٔ تفتازانی شرح عقائدنده (خلفای عباسیه‌دن صوکره حال مشکلدر) دییور . شو حالده بو اشکالی رفع ایتمك ایچون نه یاپمق لازمدر؟ نه دیملیدرکه بو اشکال مرتفع اولسون . بو خصوصده سویله‌نه‌جك سوز شودر : شرائطی جامع بر ذات بولونمادیغی صورتده خلیفه نصب و انتخاب ایتمك قضیه‌سی واجب اولماز .

شمدی بوراده غایت قوتلی بر اعتراض وارد اولور . دینه‌بیلیرکه مسلمانلر اوزرینه بر امام انتخاب ونصب ایتمك واجبدر . بو بابده اجماع امت واردر . بوتون علمای اسلام امام نصبنك وجوبنده اتفاق ایتمشلردر . بوکا نه جواب ویره جکسلك؟ بو سؤال حقیقةً پك قوتلی بر سؤالدر . ایشك ایچنه (اجماع) کیرنجه کندی طرفمزدن نه سویله‌نسه فائده ویرمز . هیچ کیمسه دیکله‌مز . چونکه اجماع اك قوتلی دلیل عد اولنور وطرفمزدن نه دینیله‌جك اولسه بزه جواباً اجماعی عقد ایدن علماء سندن دها ایی بیلیر دینیلیر . شو حالده بوکا نصل جواب ویرملیدر؟ بونك جوابنی شافعی علماسنك اك بیوك متخصصلرندن علامه عضدالدین ویرمشدر . بو ذاتك (مواقف) نامنده غایت معتبر بر کتابی واردر . اهل سنتك اعتقادیاتنه دائردر . بویوك بر کتابدر . استانبولده مطبعهٔ عامره‌ده اوچ جلد اوزرینه طبع ایدلمشدر . بوتون علمای اسلامك النده حجت کبی طوتولور و مندرجاتی سند اتخاذ اولونور . ایشته بو کتابك امامت

بحثنده بو سؤال كندى طرفندن ايراد اولوندقدن صوكره اوكا جواباً دمين ديديكم كبى (شرائط امامتى جامع برذات بولونماديغى صورتده اهل اسلام اوزرينه امام نصب ايتمك واجب اولماز) ديه مذكوردر. سوزمك صحتنه ايناممق ايستهمهينلر بوكتابه مراجعت ايتسونلر.

فقط بوصورتده مملكت آنارشى، ملت اختلال ايچنده قالمازمى؟ نهدن، ملت فوضوى برصورتده باشى بوش كندى حالنه ترك ايديلير، حكومت تأسيس ايدلمزسه شبههسز مملكت آنارشى وملت اختلال ايچنده قالير. لكن صاحب موافقك مقصدى بودكلدر. شرائطنى جامع، حقيقى خليفه معناسنه برامام نصبى ممكن اولماديغى صورتده آرتق اومعناجه امام نصبينك وجوبى ساقط اولور ديمك ايستهيور. بوندن حكومت تأسيسنهده لزوم يوقدر معناسى چيقماز . مقصدى (شرائط خلافتى جامع برامام نصبى متعذر اولديغى صورتده ينه حكومت تأسيسى واجب اولور. فقط آرتق اوكا خلافت ورئيس حكومتهده خليفه معناسنه امام ديمز و بوندن دولايى ملت اسلاميه كناهكار اولماز) ديمكدر . نتهكم بوندن اول اسمى كچن صدرالشريعه (تعديل العلوم) نده شرائط خلافتى تعداد ايتدكدن صوكره شرائطنى جامع خلافتك حديث شريفده بيان اولنديغى وجهله اوتوز سنهده تمام اولديغى، اوندن صوكره رياست دنيويه وتغلبيهدن عبارت اولان ملك وسلطنت تأسس ايتديكنى بيان ايديور وصوكرهده « شو ذكر اولنان شرائط خلافتدن ضرورتك اسقاط ايتديكى شرطلر ساقط اولمشدر كذلك زمانمزده قريشيلك شرطىده سقوط ايتمشدر» دييور وبو سوزى سويلهدكدن صوكره (فكانوا ملعونين اينما ثقفوا اخذوا وقتلوا تقتيلا) آيت جليلهسنى اقتباس ايدييور وبو صورتله شرائط خلافتى جامع اولمايان ملوك وسلاطينه شدتله هجوم ايدييور .

ایشته شو ایضاحاتمدن خلافت حقیقیه ایله خلافت صوریه‌نك نه‌دن عبارت اولدیغی تمامیله آکلاشلمشدر صانیرم . خلافت حقیقیه اصل خلافتدرکه خلفای راشدینه مخصوص ومنحصر ایدی . نلدی کچدی . خلافت صوریه ایسه خلفای راشدیندن صوکره کلن خلیفه‌لرك خلا. فتیدرکه سلطنت قاهره‌دن باشقه بر شی دکلدر وشرعاً غایت مذمومدر. خلافت حقیقیه‌ده خلیفه ، رسول اکرم افندیمزك اثرینه اقتفاء ایله پیغمبرانه بر حیات اداره وپدرانه بر سیاست تعقیب ایده‌جك ، النده حضرت قرآن مشعل هدایت ورهبر حرکتی اوله‌جق ، قلبنده الله قورقوسی آنی هرحال وکارنده عدالتدن آییرمیه‌جق ، منصب ومأمو. ریتلری برر امانت الٓهیه عد ایده‌رك اهلنی بولوب آکا تفویض ایده‌جك ، حقوق مسلمینك ضیاعنه واموال بیت‌المالك ذره قدر اسرافنه میدان ویرمیه‌جك ، اسلامیتك انکشاف وتعالیسی واهل اسلامك سعادت وترقیسی نه‌یه متوقف ایسه آنی استحصاله بذل مقدرت ایلیه‌جك . شمدی زمانمزده بویله بر خلافت حقیقیه تأسیسی قابلمیدر ؟

حضرت ابوبکر صدیق ، مقام خلافته انتخاب اولندیغی زمان منبره چیقوب جناب حقه حمدوثنا ایتدکدن صوکره شو خطبه‌یی ایراد ایتمش ایدی . [ای ناس بن سزك اوزریکزه ولی‌الامر اولدم . حالبوکه بن سزك اك خیرلیکز دکلم . اکر اییلك ایدرسه‌م بکا ظهیر اولوکز . اکر فنالق ایدرسه‌م بنی دوغرو یوله سوق ایدیکز . دوغرولق امانتدر ، یالانجیلق خیانتدر . سزك ضعیفکز عندمده قوی دیمکدرکه حقنی ظالمدن آلیویریرم . قویکزده عندمده ضعیفدرکه آندن مغدورك حقنی استحصال ایدرم . هیچ بریکز جهادی ترك ایتمه‌سون ، جهادی ترك ایدن قوم ذلیل اولور . بن اللهه ورسولنه اطاعت ایتدکجه سزده بکا

اطاعت ایدیکز . شاید بن اللهه ورسولنه اطاعت ایتمزسه‌م سزده بکا اطاعت ایتمه‌ییك! قالقکز نمازه رحمکم الله]

حضرت ابوبکرك ارتحالنده هیچ بر نقد موجودی چیقمامشدی. بیت المالدن تقدیر اولنان نفقه ایله اورته حالده یاشاردی . اموال امیریه‌دن نزدنده بر کوله ایله بر دوه وبرده قفتان واردی . حال احتضارنده کریمه‌سی ام المؤمنین حضرت عایشه‌یی چاغیرارق « بز خلیفه اولالیدنبری ملتك درهم ودینارینی یمه‌دك (یعنی پاره‌سنی یمه‌دك) قابا وبایاغی طعاملرینی ییدك وقابی البسه‌سنی کیدك . (یعنی تقدیر اولنان نفقه) بو کوله ایله بو دوه وقفتان بنم مالم دکل ، بیت المال مسلمینکدر . بن مصالح مسلمین ایله مشغول اولورکن اونلری قوللانیردم . سزه موروث اولماز وفاتمده اوچنی‌ده عمره کوندر » دییه وصیت ایتمشدر .

حضرت عایشه بر موجب وصیت اونلری حضرت عمره کوندرنجه حضرت عمر « یا ابوبکر ، کندکدن صوکره کلنلری زحمته صوقدك ، مشکل بر موقعه قویدك » دییه‌رك آغلادی و « آلك بونلری بیت الماله تسلیم ایدك» دیدی. بونك اوزرینه حاضر بالمجلس اولان عبدالرحمن بن عوف « سبحان الله ، بر کوله وبر دوه ایله بش درهملك کهنه قفتانك نه‌دکری اولابیلیر ؟ امر ایتسه کزده اونلری حضرت عایشه‌یه اعاده ایتسه‌لر» دینجه حضرت عمر « اوعمرك زماننده اوله‌ماز . » جوابنی ویرمشدر .

حضرت عمرده ایام خلافتنده ، حضرت ابوبکر کبی بیت المالدن تقدیر اولنان یومی نفقه ایله کچینیردی واقوات یومیه‌سنی پك دار طوتمش اولدیغندن عائله‌سی مضایقه چکردی. دیکر اصحاب استحقاقه ایسه کندی استحقاقندن فضله ویرردی بر کون خطبه اوقومق ایچون منبره چیقدیغنده اوزرنده‌کی البسه‌نك اون ایکی یرنده یاما کورولمشدی . کیجه‌لری

مدينهٔ منوره سوقاقلرنده تابصباح بكجى كبى دولاشير . بالذات شهرك آسايشنى محافظه‌يه چاليشيردى . حتى قاپالى اولوب اولمادقلرينى آكلامق ايچون قاپولرى يوقلاردى و « فرات نهرنده براوغلاق بوغوله‌جق اولورسه قورقارم‌كه يارين جناب حق بنى آندن مسئول طوتار » ديه‌رك آغلاردى . مسئوليت حسى و آلله قورقوسى قلبنده اوقدر ير ايتمشدى‌كه آره‌صره « ياربى ، ممالك اسلاميه پك زياده كسب وسعت ايتدى . هرطرفده عدالت الهيه‌كى نشر وتوزيع ايتمك بنم ايچون متعذر اولدى ، آرتق بوبار مسئوليته تحمل ايده‌ميه‌جكم ، روحمى قبض ايت » ديه دعا ايدردى . ارتحالنده مديوناً وفات ايتديكى ايچون اموالى صاتيلوب بورجلرى تسويه اولنمشدى .

حضرت امام على ده كيجه‌لرى برى بيت المالك ، ديكرى كنديسنك پاره‌سيله آلنان ايكى موم بولوندريرمش . مصالح ملتله مشغول اولور ايكن بيت المالك مومنى قوللانيردى . فقط اوصره‌ده كندى شخصى ايشيله اشتغال ايده‌جك وياخود نزدينه برى كلوب خصوصى مكالمه‌يه باشلايه‌جق اولورسه درحال اوموى سوندورير ، كندى پاره‌سيله آلنان مومى ياقاردى . حضرت عثمان ايسه ثروت ذاتيه‌يه مالك اولديغى ايچون مصارف خلافت ناميله بيت المالدن هيچ برشى آلمازدى .

ايشته حقيقى خلافت بويله اولور . خليفه ديه‌ده بويله ذاتلره دينور . زمانمزده بويله خليفه بولمق ممكنميدر ؟ ممكن اولماينجه خليفه آرامانك معناسى قاليرمى ؟ سوزلرمك مقدمه‌سنده‌ده سويله‌مشدم‌كه شرع شريف نظرنده خلافتدن مقصد حكومتدر . برحكومت عادله تأسيس ايتمكدر . قرآن كريم‌ده امر حكومتده اصول اداره اولمق اوزره بزه مشورتى توصيه ايديور ، (وامرهم شورى بينهم) ديور . بزم‌ده بوكون

ممکن اولدیغی قدر تأسیس ایتمك ایستدیکمز اصول اداره، مشورتدر، حکومتی مشورت اساسی اوزرینه تأسیس ایتمك ایستیورز وحتی ایتدکده. بو اصول اداره تحسین آلهی یه مظهر اولدیغی حالده داها نه ایسته یورز، باشمزده هیولا کبی بر خلیفه بولوندیرمه نك نه معناسی واردر ؟

* * *

ایشته افندیلر ، خلافت مسئله سنك علم کلام یعنی اعتقادیات نقطهٔ نظرندن ماهیت شرعیه سی بودر . بونی بو صورتله بیلمك ، خلقی تنویر ایتمك ، حقیقتی بیلدیرمك لازمدر و بویله بر زمانده بو بزم ایچون بر فریضه در . (آلقیشلر) حقیقةً بعض ذوتلر وار . مثلا بزم محترم کموشخانه مبعوثی ذکی بك ، محترم قسطمونی مبعوثی خالد بك افندی حضرتلری کبی . داخلده وخارجده داها برچوق ذوات بولنه بیلیرکه بو مسئله ده ترددلری واردر . اندیشه لرنده صمیمیت اولدیغنده هیچ شبهه م یوقدر . کندیلرینی تقدیر و تبجیل ایدرم . سوزلرنده بشقه بر غایه ، بشقه بر مقصد یوقدر . اندیشه لری پك طبیعی بر اندیشه در . چونکه مسئله پك بویوکدر . عظیم بر انقلاب کچیریورز . کندیلرینی معذور کورورم . هیچ شبهه ایتمم که مسئله یی اولدیغی کبی بیلدکلری زمان او اندیشه لری زائل اولور . اونلرده کمال اعتدال ایله بزم نقطهٔ نظریمزه اشتراك ایدرلر .

محترم خالد بك افندی « بن مسئله نك جهت شرعیه سنه قاریشمام ، جهت سیاسیه سنی دوشونیورم » دیدیلر . یعنی مسئله نك جهت سیاسیه سندن اندیشه ایتدکلرینی سویله دیلر . بو بابده ده بر ایکی سوز سویله مك ایسته رم . کیمسه نك قناعتنی سوء استعمال ایتمك ایسته مم . سویلیه جکم سوزلر صرف بنم شخصی قناعتمدر . بونی یعنی خلافت مسئله سنك جهت سیاسیه سنی بن ده چوق دوشوندم . کچن سنه دنبری بعض مطبوعاتده بوندن بحث

ایتدی . ظن اولونیورکه بز خلافتی الغو ایدرسه‌ك مصرده ، هندستانده ودیکر اسلام مملکتلرنده پك فنا تأثیر یاپه‌جق . بو نجه پك بوش بر فیکردر . امین اولك افندیلر ، بونك عالم اسلامده هیچ بر تأثیری اولاماز . اولجه‌ده سویله‌دیکم کبی عالم اسلامك علماسی کیمك خلیفه اولاجغنی و نصل خلیفه اولمق لازم کله‌جکنی بزدن ای بیلیرلر . عالم اسلامك بزه اولان معاونتی بیلمیورم ، حقیقةً وارمیدر ؟ افندیلر ! بش اون لیرا ویرمکله اوکا معاونت دینمز . وقتیله استانبولده جهاد فتواسی اصدار اولوندیغی زمان عالم اسلامدن هیچ بر صدای اجابت صادر اولمادی . عراقی ، سوریه‌یی وحتی کویا مقر خلافت عد اولونان استانبولی اشغال ایدن اردولر هندستانك مسلمان عسکرلرندن مرکب ایدی . بنی عربیان خانده بر اوطه‌یه قاپایه‌رق باشمده نوبت بکله‌ین مسلمان هند عسکری ایدی . رفیقه‌م و چوجقلرم زیارته کلدیکی زمان اونلرله بنم آره‌مه کیره‌رك النده خنجرله نوبت بکله‌ین مسلمان هند عسکری ایدی . ایچمزده شیخ الاسلاملق ایتمش اولان ذاتده برابر مالطه‌ده اسیر یاشادیغمز زمان عالم اسلامك هیچ بر طرفندن بزه دست معاونت اوزاتلمامشدی . افندیلر ! کندیمزی آلداتمیه‌لم ، حقیقتی اولدیغی کبی کورملم و کورمه‌ینلره‌ده کوسترەلم . اوت ، عالم اسلامك بزه و بزم اونلره معاونت ایتمه‌مز لازمدر ، حتی واجبدر . بوتون افراد اسلامیه‌نك‌ده یکدیکرینه الدن کلدیکی قدر معاونت ایتمه‌سی واجبدر . فقط بو خلافت مسئله‌سی دکل ، خلافتدن دولایی دکل ، اخوت دینیه مسئله‌سیدر . مسلمانلر بر برینك قرده‌شی اولدیغندندر . قرآن کریم (انما المؤمنون اخوة) بویوریور . یعنی مؤمنلر بر برینك قرده‌شیدر دییور . ایشته عالم اسلام اوزرینه بزه معاونت ایتمك بو اخوت دینیه‌دن دولایی واجبدر . یوقسه بر ذاتك خلیفه نامیله

هیولا کبی برمقامده اوطورمسندن طولانی دکلدر . اسلامیتده انسانلر حقنده قدسیت یوقدر . اسلامیتده اویله خرستیانلقده اولدیغی کبی روحانیت یعنی حکومت روحانیه یوقدر . کذلك اسلامیتده نه تشکیلات دینیه، نه ده تشکیلات اداریه یوقدر. شریعت اسلامیه ، تشکیلات دینیه تأسیس ایتمه‌دیکی کبی تشکیلات اداریه‌یی ده امت اسلامیه‌یه ترك ایتمشدر. اسلامیت ، مقدس اوله‌رق یالکز برشیئی طانیرکه اوده (حق) در . مقدس اولان یالکز حقوقدر، (حق) در . جناب حقك اسمی ده (حق) در . قدسیت ده اونده‌در . بعض دینلرك بعض اشیایه ویردیکی قدسیتی اسلامیت ویرمه‌مشدر. هله انسانلره هیچ قدسیت ویرمه‌مشدر، ذره‌قدر ویرمه‌مشدر . پیغمبرلره بیله قدسیت ویرمه‌مشدر . حضرت پیغمبرك اڭ بویوك دعاسی (اللهم ارنا الاشیاء کماهی) دعاسی ایدی . معناسی (یاربی بزه حقایق اشیایی اولدیغی کبی کوستر) دیمکدر . دیکر بر دعاسی ده (اللهم لاتجعل قبری وثناً یعبد) دعاسی ایدی . معناسی « یاربی بنم قبریمی طاپیلیر پوت یاپمه » دیمکدر .

طونه‌لی حلمی بك (زونغولداق) — یاشا خواجه‌م یاشا !

عدلیه وکیلی سید بك (ازمیر) دوامله — شمدی سزه صورارم، بویله بردین عالی بر طاقم اشخاصی خلیفه‌در دیه باشمزه اوطورتمق واوکا طاپارجه‌سنه برطاقم قدسیت ویرمك قبول ایدرمی ؟ بوکا امکان یوقدر . اسلامیت بوندن منزهدر ، متعالیدر . بوبر طاقم اغفالاتدن ، دور استبدادده سلطنتلرك یاپمش اولدقلری مظالمی ستر ایچون مستبد حکمدارلرك اطرافنده بولنان ریاکار اشخاصك قصداً وقوع بولان تلقیناتندن وبر طاقم جاهل وساده‌دل ذواتك یاکلش تلقیاتندن نشأت ایتمش وکیدرك عمومی برفکر حالنه کلمش بر خرافه‌در .

الحاصل مسلمانلرك بربرینه معاونت ایتملری برلازمهٔ دینیه‌در . بوتساند دینی واجتماعی قضیه‌سیدر . مسلمانلر اجزاسی بربرینه کندلنمش بنا کبیدر . یکدیکرینی طوتارلر، بربرلرندن آیرلمازلرمألنده برحدیث شریف واردرکه اهل اسلام آره‌سنده‌کی تساندك درجهٔ لزومنی کوستیرر . بوبابده دهاپك چوق حدیث شریفلر واردر . هربری بردستوراخلاقی وپك یوکسك وجیزهٔ اجتماعیه‌در . اونك ایچون هندك، مصرك، افغانك، تورکستانك ودیکر عالم اسلامك بزه وبزم اونلره ارتباطمز هپ بوتساند دینیدن متولددر . اوزواللیلرده کندیلرینی اسارتدن قورتارمق ایچون برمددکاه، بر ال آرایورلر . (براوو سسلری) ایشته بونك ایچوندرکه بز خلافتی الغا ایتسه‌کده ، ایتمه‌سه‌کده اونلرداٸما اللرندن کلدیکی قدر بزه معاونتده دوام ایده‌جکلردر وایتملری لازمدر .

*
* *

علی شعوری بك (قره‌سی) — اولجه نشر ایتمش اولدیغکز رساله کزده خلافتی وکالتله تعریف ایدییوردیکز . خلافت بر نوع وکالتدر . خلیفه ملت اسلامیه‌نك وکیلیدر دییوردیکز . بونقطهٔ نظرکزدن فراغتمی ایتدیکز ؟

عدلیه وکیلی سید بك (ازمیر) دوامله — خایر ! اونقطهٔ نظرمدن فراغت ایتمه‌دم . فقط بنده کز بك اوزون کیده‌جك دییه بومسئله حقنده بوتون بیلدکلرمی سویلمك ایستمه‌یورم . (سویله، سویله دیکله‌رز سسلری) مادامکه ایستیورسکز او حالده بنده سویلیه‌یم . فقط صبریکزی سوء استعمال ایدییورم، سوزلرم بر آز دهااوزایه‌جقسه‌ده مسئله‌نك پك بویوك اهمیتی اولدیغندن عفوکزی تمنی ایدرم . (سویله‌لذتله دیکلیورز سسلری)

سید بك (دوامله) — اوت علی شعوری بك افندی، خلافت برنوع وکالتدر . ملتله خلیفه آره‌سنده عقد ایدلمش اولان وکالتدن بشقه برشی

دكلدر. ملت مؤكل، خليفه اونك وكيليدر. خليفه انتخاب وآكا بيعت ايتمك ديمك عقد وكالتى ايجاب ايتمك ديمكدر. بيليرسكزكه هر عقد، هر مقاوله طرفينك ايجاب وقبوليله منعقد اولور. ايشته خلافتده بر عقد و بر مقاوله‌در. هم‌ده بوتون فقهانك بالاتفاق بياناتى وجهله عقد وكالت نوعندندر. حقنده قاعدهٔ وكالت احكامى جارى اولور. چونكه افنديلر، دفعات ايله عرض ايتمشدم‌كه خلافت ماهيت شرعيه‌سى اعتباريله حكومت ديمكدر. بيليرسكزكه حضرت پيغمبر، بر طرفدن احكام شرعيه‌يى وضع ايدر، تشريع ايدر، ديگر طرفدن‌ده بالذات او احكامى اجرا ايدردى. اطرافه واليلر، قاضيلر، قوماندانلر نصب وتعيين ايلردى ومحاربه‌لرده بالذات باش قوماندانلق وظيفه‌سنى ايفا ايدردى. حتى پك كوزل بيليرسكز، (احد) غزاسنده يناغندن يارالانمشدى. بو احوال ايسه سويله‌مكه حاجت يوق اجراى حكومت ديمكدر. آنك ايچوندركه خلافتده حكومت ديمكدر. فقط كرك عصر سعادتده وكرك صوكره‌لرى حكومت تعبيرى مصطلح اولمامشدى. حكومت كلمه‌سى لغتده حاكم اولمق، امر ومنع ايتمك، تحكم ايتمك ديمكدر. شرعاً پك مقبول بر شى دكلدر. اونك ايچون اولوقتلر حكومت تعبيرى قوللانيلمامش، اونك يرينه خلافت تعبيرى استعمال ايدلمشدر. فقهاى حنفيه‌نك متأخرينى مياننده ابن همام نامنده بر ذات واردركه مجتهد درجه‌سنده بويوك بر فقيهدر. سيواسده دوغوب اسكندريه‌ده يتيشمشدر واوراده نشر علوم ايدرك غايت فياض اثرلر وجوده كتيرمشدر. دوقوزنجى عصر هجرى رجالندندر. بونك علم كلامه يعنى اعتقاديانه دائر (مسايره) نامنده بر كتابى واردركه مطبوعدر. بوندن اولده برقاچ كره اسمنى ذكر ايتدم. ايشته او كتابده امامت (هى استحقاق تصرف عام على المسلمين) ديه تعريف اولونيور.

یعنی امامت ، تعبیر دیكرله خلافت مسلمانلر اوزرینه تصرف عامه استحقاقدر دینیور . ایشته خلافتك فقه یعنی علم حقوق نقطهٔ نظرندن تعریفی بودر . علم اعتقاد كتابلرنده خلافت دها دوغروسی امامت بشقه صورتله تعریف اولنور . (امور دینیه ودنیویه‌ده حضرت پیغمبردن خلف اوله‌رق مسلمانلر اوزرنده ریاستدر) دییه تعریف اولنور . ابن همام بویوك فقیه اولدیغندن (امامت) ی فقه وحقوق نقطهٔ نظرندن تعریف ایتمك ایسته‌مش ، آنك ایچون امامت مسلمانلر اوزرینه تصرف عامه استحقاقدر دیمشدر . ایشته افندیلر ، امامتك ، تعبیر دیكرله خلافتك اك كوزل واك دوغرو تعریفی بودر . تصرف عامه استحقاقدر دیيور . تصرف عام دیمك بوتون مسلمانلره شامل اولمق اوزره آنلرك امور عامه ومشتركه‌سنده تصرف دیمكدر . بوكا لسان فقهده یعنی حقوق اسلامیه اصطلاحاتنده (ولایت عامه) دینور . ولایت نه دیمكدر ؟ وتصرف عامه استحقاق نه صورتله حاصل اولور ؟ علی العموم مسلمانلر اوزرنده تصرف عامه مستحق بر كیمسه وارمیدر ؟ بونلری ایضاح ایتمك لازم كلیور . رجا ایدرم مسئله درینله‌شیور . غایت علمی بر صفحه‌یه كیریيور دقتله دیكله‌مكز لازم كلیر .

(ولایت) ی علمای اسلام (تنفیذ القول علی الغیر شاء او ابی) دییه تعریف ایدرلر . معناسی ایستر موافقت ایتسون ، ایستر ایتمه‌سون بشقه‌سی اوزرینه سوز كچیرمك دیمكدر . ایشته ولایتك معناسی بودر . شو حالده شریعت اسلامیه‌یه نظراً بویله ایستر موافقت ایتسون ، ایستر ایتمه‌سون بشقه‌سی اوزرینه سوز كچیرمك حقنی حائز كیمسه وارمیدر ؟ بو جبراً سوز كچیرمك دیمكدر كه تحكمدن بشقه برشي دكلدر . تحكم

شرعاً جائزمیدر؟ اوت . بر کیمسه‌نك دیکرینه جبراً سوز کچیرمکه قالقشماسی غیر مشروع اولورسه اوکا تحکم دینور ، تغلب دینوز ونهایت سلطنت دینور . فقط مشروع اولورسه ایشته اولوقت اوکا ولایت دینور. شمدی بو مسئله‌یی بر مقدمه ایله ایضاح ایده‌یم .

محترم افندیلر ! حقوق اسلامیه‌جه اوچ حق واردرکه بو اوچ حقه هر فرد مساوات تامه اوزره مالکدر واوچی‌ده لایتغیردر ولایتزلزل حقلردر . برنجیسی حق حریت ، ایکنجیسی حق عصمتدرکه بز شمدی بوکا مصونیت شخصیه اطلاق ایدییورز . نفسك وعرضك معصومیت ومصونیتی دیمکدر . اوچنجیسی‌ده حق ملکیتدر . ایشته بو اوچ حق اسلامیتك حقوق اساسیه‌سندندر. دیکر بوتون حقوق بو اوچ حقدن تولد ایدر . بو اوچ حق بوتون حقوقك آناسی ومنشأیدر . زمانمزده متمدن مملکتلرك حقوق اساسیه‌سی‌ده بو اوچ حق دکلیدر؟ اوت ، اویله‌در اما بز بو حقوق اساسیه‌یی بوکون دکل، ۱۳۰۰ سنه اول او کرنمشز . لکن مع التأسف خلافت نامی آلتنده‌صو کره کلن مستبد حکومتلر بو حقوق اساسیه‌یه حقیله رعایت ایتمه‌مشلردر .

اسلامیتده هیچ برفردك دیکر برفرد اوزرنده کندیلکندن بذاته حق ولایتی یوقدر . هیچ بر کیمسه دیکرینه جبراً سوز کچیرمك حقنی حائز دکلدر . هیچ برفرد دیکرینه اویله جبراً شونی یاپ ، بونی یاپمه، شوراده اوطور ، اورایه کیتمه دییه‌مز . هر کس حردر؛ ایسته‌دیکی یرده اوطورور ، قالقار ، ایسته‌دیکی کبی حرکت ایدر. باشقه‌سنه ضرر ایراث ایتمه‌دیکجه کیمسه اوکا قاریشامامز. کذلك هر کسك نفسی، عرضی محترم وتعرضدن مصوندر . حق تملك‌ده بویله‌در . هر کسك مالی ، ملکی تعرضدن مصوندر . هر کس ، کندی مال وملکنده دیله‌دیکی

کبی تصرف ایدر . غیره ضرر ویرمدکجه هیچ بر کیمسه‌نك مداخله
اتمکه حقی یوقدر . هر کس حقوقجه مساویدر . اویله صنف امتیازلری،
زادکانلق اصولی کبی شیلر یوقدر . اسلامیت تام معناسیله دهموقراتیك
بر دیندر وهیچ بر کیمسه‌نك امتیازینی قبول ایتمز . قرآن کریم (ان
اکرمکم عندالله اتقاکم) بویوریور . یعنی (الله عندنده سزك اك مکرم
اولانکز اللهدن اك چوق قورقانکزدر) دییور . ایشته بونك ایچوندرکه
بویوك، کوچوك شریف ووضیع هر کس نظر الهیده مساویدر . اللهك
عندنده اك مقبول ومکرم اولان ذات ، کیمك اوغلی اولورسه اولسون
اللهدن اك چوق قورقان ذاندر . بونك ایچوندرکه اسلامیتده هیچ بر
کیمسه کندی شخصی امتیازندن متولد اولمق اوزره دیکر بر فرد
اوزرنده جبراً سوز کچیرمك، اوکا امر ونهی ایتمك حقنی حائزدکلدر .

اسلامیتده یالکز بر ذاتك دیکری اوزرنده ولایتی ، جبراً سوز
کچیرمك حقی واردرکه اوده بابادر . ایشته یالکز بابانك اولادی
اوزرنده سوزکچیرمك حقی واردرکه ، ولایتدر . باباچوجغك ولیسیدر .
بوولایت بابانك باباالق وصفندن متولددر وچوجق حقنده شفقت
کامله‌یه مالك اولدیغندندر . اورته‌ده بر چوجق وار . باقلمق ایستر .
کندیسنه ارثاً انتقال ایدن اموالی صیانت ایدلمك لازم . چوجقدر، کندینه
باقاماز واموالنی صیانت ایده‌مز . بوکا کیم باقاجق ؟ واموالنی کیم صیانت
ایده‌جك ؟ شریعت اسلامیه چوجغه باقمق، تعبیر دیکرله چوجق اوزرنده
ولایت حقنی حائز اولمق خصوصنی، چوجق حقنده اك زیاده شفقته مالك اولان،
هرکسدن زیاده اونك نفع وخیرینی دوشونه‌جك اولان ذاته ویرییورکه
اوده بابادر . ایشته بابانك بوولایتنه ولایت ذاتیه دینور . بابانك ذاتندن، ابوت
وصفندن نشأت ایدن بر ولایتدر . بابادن باشقه وبابا حکمنده اولان بویوك بابادن

باشقه هیچ بر کیمسه نك دیکر فرد اوزرنده بویله ولایت ذاتیه سی یوقدر. هر کسك کندی نفسنده و اموالنده ولایتی ، تعبیر دیکرله حق تصرفی واردر . اونك بو ولایت وتصرفنه کیمسه قاریشاماز . ایشته بو اساسه بناءً درکه (هر کیمسه کندی عالمنك پادشاهیدر) دینیر . بر ذات دیکر شخص حقنده ولایته وحق تصرفه مالك اوله بیلمك ایچون ، مطلقا او شخصدن ولایت حقنی اخذ ایتمسی لازم کلیر . مثلا بر کیمسه دیکرینك بر مالنی بشقه سنه صاته بیلمك ایچون مال صاحبندن مأذونیت آلمش اولمق لازمدر . دها اولجه اویله بر مأذونیت آلمامش ایسه اوصاتش معتبر اولماز . بو خصوصده مأذونیت آلمق نه دیمکدر ؟ او مالی صاتمق ولایتنی اونك رضاسیله اوندن آلمق دیمکدر . ایشته او ولایتی آلمش اولان ذاته وکیل دینور . اوکا او ولایتی ویرن ذاته ده مؤکل دینور . وکیل بویله بر ولایت آلمامش ایسه اوکا وکیل دینمز ، فضولی دینور . فضولیلك تصرفاتی ایسه معتبر اولماز . مکرکه مال صاحبی بالآخره اوکا موافقت ایتمش اولسون . بو صورتده ده اجازت لاحقه وکالت سابقه حکمنده در دینیر واو اعتبار ایله فضولینك تصرفی معتبر اولور . حکم مسئله سی ده بویله در . یعنی بر کیمسه دیکریله اولان دعواسنده بشقه بر ذاتی کندی رضاسیله حکم اتخاذ ایتمه دکجه اوذاتك او کیمسه علیهنده وقوع بوله جق حکمی معتبر اولماز . فضولی اولور . بر شخص کندی علیهنده حکم ایتمك حقنی بشقه بر ذاته ویرملیدرکه اوذاتك او کیمسه علیهنده کی حکمی معتبر اولابیلسون . چونکه دمین نه دیمشدك ؟ بابادن ماعدا هیچ بر کیمسه نك دیکر بر ذات حقنده ولایتی ، حق تصرفی یوقدر دیمه مشمی ایدك ؟ ایشته بونك ایچون هر کیم اولورسه اولسون دیکر بر ذاتك لهنده ویاخود علیهنده تصرف ایده بیلمسی ایچون اوذاتدن کندی رضاسیله اخذ ولایت ایتمه سی

حق تصرف آلمسی ضروریدر . بابانك چوجق حقنده‌كی ولایتنه ، ولایت ذاتیه دنیلدیكنی سویله‌مشدك . بشقه بر ذاتك دیگر برشخصه ولایت ویرمسنه واوشخصك بو صورتله حائز ولایت اولماسنه‌ده (ولایت تفویض) اطلاق اولور . دیمك اولیوركه ولایت ایكی قسمدر . بری ولایت ذاتیه‌دركه بابانك ولایتیدر . دیگری ولایت تفویضدركه عاقل وبالغ اولان برشخصك دیگر برذاته ویرمش اولدیغی ولایتدر . ایشته وكیلك، وصینك و متولینك وحكملرك حائزاولدقلری ولایتلر هپ ولایت تفویض جمله‌سندندر . ایشته خلیفه‌نك حائزاولدیغی ولایتده بوولایت تفویض نوعندندر . چونكه هیچ بر كیمسه‌نك كندیلكندن ویا وراثت طریقیله خلیفه اولمق حقی یوقدر . ابن‌همامك یوقاریده‌كی تعریفندن آكلامشدق‌كه خلیفه اولمق دیمك تصرف عامه مستحق‌اولمق دیمكدر . بواستحقاق ایسه ملت طرفندن برشخصه بو تصرف عام صلاحیتی ویرلمكله حاصل اولوركه وكالت دیمكدر . امورعامه دیلان شی ملتك كندی امور مشتركه‌سیدر . برمملكتك اداره‌سی دیمك اومملكتده ملته عائداولان ایشلرده تصرف ایتمك دیمكدر . بوایسه دوغرودن دوغرویه ملتك كندی ایشیدر ، ملتك كندی حقیدر . ملت بوحقی بشقه‌سنه‌ویرمدكجه هیچ بر كیمسه‌اوحقه مالك اولاماز . ایشته بو اساسه مبنیدركه فقهای اسلام یعنی اسلام حقوقجیلری خلافت ملتله خلیفه آره‌سنده منعقد وكالتدر دیرلر وبوخصوصده تماماً قاعدهٔ وكالت احكامنی تطبیق ایدرلر . مثلا وكالت مطلق اوله‌جغی كبی مقیدده‌اولابیلیر ووكیل اولان ذات مؤكلنك حین توكیلده درمیان ایتدیكی قید وشرطه رعایت ایتمكه مجبوردر . اوقیده رعایت ایتمزسه تصرفی معتبر اولماز . بونك كبی خلافتده وكالت نوعندن اولدیغندن خلیفه اثنای انتخاب

وبیعتده موکّل اولان ملت طرفندن درمیان ایدیلن قید وشرطه رعایت ایتمکه مجبوردر . ملت کندی ولایت عامه‌سنی یعنی امورعامه‌ده تصرف عام صلاحیتنی خلیفه‌یه مطلق صورتده بخش ایتمش ایسه خلیفه‌لك بونوع خلافت مطلقه‌سی ، حکومت مطلقه دیمك اولور . خلفای راشدینك خلافتی کبی . یوق اکر ملت اثنای بیعتده خلیفه‌نك خلافتنی یعنی ولایت عامه‌سنی بعض قیود وشروطه تابع طوتمشسه اولوقت بو نوع خلافتده حکومت مشروطه دیمك اولور . عثمانلی مشروطیتنده اولدیغی کبی . بونك هر ایکیسیده جائز اولدیغی کبی ملتك کندی امور عامه‌سنده هیچ برکیمسه‌یه حق تصرف بخش ایتمه‌مسیده اساس اعتباریله جائز اولمق لازمکلیر. ملت کندی ایشنی کندم کوره‌جکم ، آرتق سن رشده بالغ اولدم . کندی امور مشترکه‌مده کندم تصرف ایتمك ایچون لازمکلن اهلیت ومعلوماته‌ده حائزم . بناءً علیه تصرف عام حقنی آرتق کیمسه‌یه ویرمیه‌جکم دیه‌جك اولورسه اوکا نه‌دینه‌بیلور ؟ ایشته شمدی بزده بویله یاپمق ایسته‌یورز . بوکا فقه وحقوق اعتباریله هیچ برمانع یوقدر . یترکه ملت حقیقةً رشید اولسون وبوخصوصده وجودی لازمکلن تربیهٔ سیاسیه واجتماعیه‌یه مالك بولونسون. قرآن کریمده (مسلمانلرك ایشی کندی آرهلرنده مشورتله کورولور) دیدیکی ایچون بوکا مساغ شرعی بولوندیغنی بیلدیریور . زمانمزده برچوق بویوك دولتلرده کندیلرینی بوصورتله اداره ایدییور. پك کوزل اداره ایدییورلر . مقصدده حاصل اولویور. اولجه‌ده دیمشدم. خلافت دیمك حکومت دیمکدر . مقصود اولان مملکت وملتی عادلانه برصورتده حسن اداره ایتمکدر . یوقسه شکل حکومت دکلدر .

بوبحثی برآز دها ایضاح ایتمك لازمکلیرسه دیرزکه ولایت ، ایستر

موافقت ایتسون، ایستر ایتمه‌سون. بشقه‌سی اوزرینه سوز کچیرمك دیمكدركه جبراً سوز كچیرمك دیمك اولور. بویله جبراً سوز كچیرمك غیرمشروع اولورسه اوكا ظلم و تحكم دینیر. مشروع اولورسه ولایت اطلاق اولنور. بر قانونه مستند اولورسه اوكا حكم دینیر. الفاظ بشقه بشقه‌در. فقط معنا هپ بردر. اعتبارلر، جهتلر آیریدر. بناءً علیه بو ولایت اول امرده ایكی قسمه آیریلیر. ولایت عامه، ولایت خاصه. ولایت عامه دیمك حكومت دیمك، حاكمیت دیمك، سلطنت دیمك، شو مجلس عالینك تصرفی دیمكدر. ولایت عامه‌نك معناسی بودر. مملكتك هر طرفنه و بوتون افراده و بالجمله امور عامه‌یه شاملدر. بو كون توركیه‌ده بو مجلس عالینك قرارلری اولمادقجه هیچ بر كیمسه‌نك دیكر بر كیمسه اوزرنده جبراً سوز كچیرمكه حقی یوقدر، كچیره‌مز، كچیریرسه غیر مشروع، غیر قانونی اولور، مستلزم مجازات بر جرم تشكیل ایدر. نه وقت سز بر قرار ویرر و بر قانون یاپارسه‌كز او وقت اوندن اول ظلم اولان شی شمدی بو قراردن صوكره، بو قانوندن صوكره مشروع اولور، عدالت اولور. چونكه بونلر امور اضافیه‌دندر. عدالت‌ده، ظلم‌ده امور اضافیه‌دندر، نسبیدر. ذاتاً دنیاده مطلق بر شی یوقدر، هر شی نسبیدر. اونك ایچون بر زمانده عدالت اولان دیكر بر زمانده ظلم اولور.

او حالده خلیفه‌نك، امامك، حكومتك ویاخود سلطانك امرلری، تصرفلری نصل نافذ اولویور؟ ایشته انتخاب و بیعت اونك ایچون شرطدر. خلیفه‌یی انتخاب ایتمك، امام دنیان ذاتی انتخاب ایتمك، حتی مبعوثلری انتخاب ایتمك اونك ایچون شرطدر. یعنی بونلرك امرلری، تصرفلری معتبر و مشروع اولمق ایچون شرطدر. سزه بسیط

بر قاعدهٔ حقوقیه عرض ایده‌یم . جمله‌کز بیلیرسکز ، بر انسان کرك کندی نفسنده وکرك کندی مالنده کیف مایشاء دیله‌دیکی کبی تصرف ایدر . دیلرسه بو حق تصرفنی بشقه‌سنده‌ده بخش ایدر . نته‌کم بشقه‌سنه ویردیکی زمان او ذاته وکیل دینیر واو ذات سزدن آلدیغی حق تصرفه بناءً سزك مالکزه تصرف ایدر . اونك بیع وشراسی آرتق نافذ اولور وسز اونی قبوله مجبور اولورسکز . چونکه اونك یاپمش اولدیغی او تصرف موکلی اولان ذات طرفندن بخش ایدلمش بر ولایتدر . موکل ، کندی نفسنده ، کندی مالنده‌کی ولایتی اوکا ویرمشدر . بو جهتله او ، بو ویریلن ولایته بناءً اجرای تصرف ایدییور . بر فرد بویله اولدوغی کبی بش ، اون ، یوز ، بیك و دها زیاده افرادن مرکب بر شرکت ، بر جماعت‌ده بونی یاپابیلیر . بویوك ، کوچوك علی العموم شرکتلر ، جماعتلرده عین وضعیتده‌در . دیلرسه اونلر امور مشترکه‌لرینی دوغریدن دوغری‌یه کندیلری کورورلر . دیلرلرسه کندی ایچلرندن ویا خارجدن بر ویا متعدد اشخاصی مدیر یعنی وکیل تعیین ایدرلر . یعنی کندیلرینك امور مشترکه‌لرنده حائز اولدقلری کندی ولایتلرینی او متعدد افرادن مرکب بر هیئته ویا بر شخصه بخش ایدرلر . حکم مسئله‌سی‌ده بویله‌در . حکم‌ده مثلا سزدن ولایت آلمادقچه سزك علیهکزه ویا لهکزه حکم ایده‌مز . نه وقت سز بونی کندیکزه حکم انتخاب ایدرسه‌کز او وقت اونك حکمی سزك اوزرکزده نافذ اولور . نه‌دن نافذ اولور ؟ چونکه سز او ولایتی اوکا ویرمشسکز ، بوندن طولایی نافذ اولیور . ایشته بو و امثالنك جمله‌سی هپ ولایت بخشیدر .

دیکر بر اعتبار ایله‌ده ولایت ، ولایت ذاتیه وولایت تفویض نامیله ایکی‌یه آیریلور ولایت ذاتیه بر دانه‌در اوده بابانك ولایتیدر . شریعت بابایه

كندنده موجود اولان صفت ابوت ، اولادی حقنده‌كی تام وحقيقی شفقت سببيله اوچوجغك لهنه تصرف حقنی بخش ايديیور . چوجق طرفندن تفويض ايدلمكه متوقف دكلدر . دوغريدن دوغری‌يه شريعت اوولايتی بابايه ويريیور . چونكه اورته‌ده برچوجق وار . باقلمق وتربيه ايدلمك ايستر . وراثت طريقيله كنديسنه انتقال ايدن ماللرينی صيانت ايتمك لازم . ايشته شريعت بوكبی شيلری بابايه ويرمشدر . بابادن ماعدا هيچ بر كيمسه‌نك اوچوجق اوزرنده امر ونهيی نافذ اولماز . ولوكه ايكی ياشنده چوجق اولسون كيمسه‌نك اوكا شورايه كيت ، بوراده اوطور كبی امر ايتمكه حقی يوقدر . بو امر نه‌در ؟ جبراً سوز كچيرمك ديمكدر . ولايتدر . تفويض ايستر . تفويض اولمادقجه كيمسه بوولايتی حائز اوله‌ماز . فقط باباشفقت كامله‌يه طبعاً مالك اولديغندن شريعت بوولايتی بابايه ويرمشدر . فقط بعضاً باباده براحتراصه مغلوب اوله‌رق چوجغك مالنی ويانفسنی سوءاستعمال ايده‌بيلير . بوكاميدان ويرمه‌مك ايچون شريعت بابانك ولايتنی‌ده چوجغك نفعی شرطيله مشروط قيلمش ، او قيد ايله تقييد ايتمشدر . اونك ايچون بابانك ضرر محض اولان تصرفاتی چوجق حقنده نافذ اولماز . باطل اولور .

ولايت تفويضه كلنجه : بوبرذاته باشقه‌سنك بخش ايتديكی ولايتدر . اوكا تفويض ايديیور . وكيل ، وصی ومتولينك ولايتی كبی . واليلرك ، حاكملرك ، قوماندانلرك وبويوك ملت مجلسنك ولايتلری هپ بوولايت تفويض نوعندندر . مجلس عالی حائز اولديغی ولايت عامه‌يی ملتدن آلمشدر . اونك ايچوندركه مدتی موقتدر . زيرا كندی ذاتنده موجود ومندمج اولان برولايت دكلدر . ملت تفويض ايتمشدر وبر مدتله تقييد ايله‌مشدر . خليفه‌نك ولايتی‌ده بويله‌در . اوده ولايت عامه‌يی ملتدن آلمشدر . ملت بوولايتی انتخاب وبيعتله اوكا تفويض ايله‌مشدر .

ایشته افندیلر ، علی شعوری بك افندینك صورمق ایسته‌دكاری مسئله بودر. فقها، یعنی اسلام حقوقجیلری، خلیفه ملتك وكیلیدر دیرلر. چونكه ملت ولایت عامه‌یی اوكا تفویض ایتمشدر. انتخاب طریقیله تفویض ایتمشدر. ملت اونی انتخاب ایتمه‌سه یدی، او ولایت عامه‌یی حائز اوله‌مازدی. آنك ایچون ملت او ولایت عامه‌نك صاحبیدر واصیلدر. امور عامه‌ده تصرفات كندیسنه عائددر . فقط ملت كندی امور عامه‌سنده بالذات كندیسی اجرا ایتمه‌یوب او اجرا آتی انتخاب وبیعت طریقیله خلیفه‌یه تفویض ایتمش. ایشته بو صورتله خلیفه ولایت عامه‌یی ابن همامك تعبیری وجهله تصرف عامه استحقاقی احراز ایله‌مشدر . آندن دولاییدر كه افراد امت اوزرنده حق تصرفه مالك اولمشدر وینه بوندن دولاییدر كه خلیفه، ملتك وكیلی اولمشدر .

صوكره بوراده برقاعده دهاوار . اوده قاعدهٔ وكالتدن چیقیور . اوده شودر . وكالت بعضاً مطلق اولور، بعضاً مقید اولور. چونكه بر كیمسه دیكرینی وكیل ایده‌جكی زمان دیلرسه مطلق صورتده وكیل ایدر ایسته‌دیكنی یاپ دیر، بوكا وكالت مطلقه دنیر . دیلرسه وكیلك یاپه‌جنی ایشلری تعیین ایدر. بعض قیود وشروطه تابع قیلار . بوكاده وكالت مقیده دینور. بو صورتله وكالتده اطلاق وتقیید مؤكلك حقیدر . اوكا كیمسه برشی دیه‌مز چونكه او، كندی حائز اولدیغی ولایتی وكیلنه ویرییور . نصل ایسترسه اویله ویرر . بو اونك حقیدر .

شو حالده بوقاعده خلافتده ده جاریدر. ملت دیلرسه، خلیفه‌یی صورت مطلقه‌ده انتخاب ایدر . اونك هیچ برتصرفنی تقیید ایتمز . بو صورتده بوحكومت مطلقه دیمكدر . دیلرسه ملت خلیفه‌نك تصرفاتنی بعض قیود وشروطه تابع طوتار. بوصورتده‌ده حكومت مقیده اولور . ایشته

حکومت مشروطه دینیلن حکومت بو قبیلدندر . ملت هیچ بر ذاته وکالت ویرمز ، یعنی بر خلیفه ، بر امام انتخاب ایتمزسه خلافت یوق دیمکدر . اووقت‌ده جمهوریت اولور . بوکا نه‌مانع‌واردر ؟ ملت کندی ایشنی بن یاپاجغم ، نه‌دن بکا باشقه‌سی جبراً یاپدیرسون دیرسه نه‌دن جائز اولماسون ؟ ملت‌دییورکه خایر کندی‌ایشمی بن‌کندم کوره‌جکم . نه وقت عاجز اولورسه‌م او وقت خلیفه ویا امام نامیله بشقه‌سنی وکیل تعیین ایدرم . فقط شیمدی بن الحمدلله‌عاجزدکلم . رشدیمی استحصال ایتدم . وکیله احتیاجم یوقدر . ملتلر ایچون اك‌نافع برشکل حکومت دیمك اولان جمهوریت‌واصول‌مشورتله کندی‌ایشیمی کندم کوره‌جکم . اوحالده بوکا کیم نه‌دیر ؟ کیمسه برشی دییه‌مز . زیرا حق ملتکدر .

(آلقیشلر) قرآن کریم‌ده بونك‌جوازینه صراحت‌درجه‌سنده اشارت ایدییور . (مسلمانلرك ایشی کندی آرالرنده‌مشورتله کورولور) دییور .

(آلقیشلر) ایشته‌باقیکز مسئله نه‌قدر بسیطلشدی . دوندی ، دولاشدی بسیط برمسئلهٔ حقوقیه‌اولدی . بو ، چوجقلرك بیله آکلایه‌جغی برمسئله اولدی . بونی اعظام ایتمك ، لزومندن فضله بویولتمك وبوکا بشقه درلو معنالر ویرمك ، خرافانه ، ماصاللره قدر کیتمك و قورقونج بر حاله قویمقده نه معنا واردر ؟ اوت ، بونك بر معناسی واردر ، اوده کوره‌نکدر . افندیلر ! کوره‌نکدر . قفالر آلیشمش ، کوزلر آلیشمش ، ذهنلر آلیشمش . باشقه برشی دکل .

طونه‌لی حلمی بك (زونغولداق) — ذکی بکك قولاقلری چینلاسون !

عدلیه‌وکیلی سیدبك (دوامله) — مع‌الاسف هردرلو ظلملرینه قاتلانه‌رق آلیشمشز . مملکتی مالکانه‌لرینه چویرمشلر . ملتی اوشاق

کبی قوللانمشلر . برشی دیمه‌مشز . بیلیرسکز ، وقتیله هر هانکی بر ذاتك مالل‌رینی مصادره ایدرلردی . شوکا بوکا ایسته‌دکلری اموالی ، اراضی‌یی پیشکش چکرلردی . اوروپادن اوتاندقلری ایچون مشهور کلخانه خط همایونی نشر اولوندیغی زمان مصادره ملغادر دیمشلر . مدنی بر دولت حالنه کیره‌جکز ، آرتق مصادره ملغادر دیمشلر و ۹۳ قانون اساسیسنه‌ده قویمشلردر . حالبوکه او وقته‌قدر بوتون زنکینلرك مال‌لرینه ایسته‌دکلری کبی تصرف ایدرلر ، ایسته‌دکلری کبی مصادره ایدرلردی . اهالی مال‌لرینی بوندن قورتارمق ایچون بر چاره ارامغه باشلامش ، بر آدم بویوك بر زنکین اولورسه ، سیوریلیرسه درحال مالی مصادره اولونور . بونك اوکنه کچمه‌نك چاره‌سی نه‌در دیه اهالی قیورانمغه باشلامش.

رجب بك (کوناهیه) — هایدی وقف !

عدلیه وکیلی سید بك (ازمیر) دواملة — نه یاپسونلر طبیعی وقف اصولی ایی برچاره بولدیلر . افندیلر! ظن ایدرمیسکزکه بو وقفلر خیر ایچون یاپیلمشدر ؟ خایر ! وقفنامه‌لره باقارسه‌کز کوروسکز ؛ اللی بیك لیرا قیمتنده برمال، سنه‌ده بش اون بیك لیرا واردات کتیرن املاك وقف ایدیلیور. فقط جهت خیره طوپو طوپو یوز لیرالق بر مصرف اختیار اولونیور. مثلا فلان سبیله قرق اوقه قار، فلان جامعه سکسان اوقه‌زیتون یاغی، فلان مسجده اوتوز قرق دانه موم شرط ایدیلیور . اوست طرفی اولادینه بطناً بعد بطن ، نسلاً بعد نسل اولادینك اولادینه شرط ایدیلیور . (خنده‌لر ، آلقیشلر) بونه‌دن؟ چونکه مصادره ایدیلیور. مصادره‌دن قورتارمق ایچون بشقه چاره یوق. مقصدم تزییف دکلدر . حقایق تاریخیه‌یی عرض ایتمکدر .

*
* *

طونه‌لی حلمی بك (زونغولداق) — بر مشکلم وار خواجه افندی حضرتلری ، بر انسان جمعه نمازی قیلمق ایچون بشقه‌سنك اذنی آلمغه مجبوریت وارمیدر ؟

سید بك (ازمیر) دواماله — نه‌وت بو بابده بر رساله کوردم . کچن دورهٔ انتخابیه مبعوثلرندن خواجه شکری افندینك کتابیدر . کندیسیله تشرف ایده‌مدم. کندیسنی کورمدیکم ایچون حال حاضرده نه قناعتده اولدیغنی بیلمیورم . اوکتابده [مذهبمز مقتضاسنجه جمعه وبایرام نمازلرینك صحتی اذن امامه متوقف اولمقله خطابتك مقام خلافتدن توجیهی مقتضیدر] دینیور. کورولیورکه خواجه شکری افندی، بو مقامده ایکی شیدن بحث ایدییور . بری جمعه وبایرام نمازلرینك صحیح اولماسی ایچون اذن امامك شرط اولماسی ، دیکری‌ده خطیبلرك خلیفه طرفندن تعیینك لزومیدر. بوایکی مسئله‌نك ایکیسی‌ده یاکلشدر . خطای فاحشدر . قسطمونی مبعوث محترمی خالد بك افندی حضرتری‌ده « اهالیجه اویله تلقی اولونیور. خلیفه اولمازسه جمعه نمازی صحیح اولماز دینیور » بویوردیلر . برکره شونی عرض ایده‌یم‌که افندیلر ، دین اسلامده الله ایله قول آره‌سنه کیره‌جك بر واسطه یوقدر . بو بر حقیقت اسلامیه‌در . نه شیخ ، نه مرشد ، نه مجتهد ، نه امام، نه‌ده‌بیلمم کیم آصلا واسطه اولاماز . اسلامیتده روحانیت ، تشکیلات دینیه یوقدر . پاپا، حضرت عیسی‌نك لایخطی وکیلیدر. حضرت عیسی نامنه امر ونهی ایدر . اسلامیتده بویله برشی یوقدر . هیچ بر کیمسه حضرت پیغمبرك تشریع احکامده وکیلی دکلدر. تشریعده نیابت جاری‌اولماز. اسلامیتده الله یولی آچیقدر. الله ایله انسان آره‌سنده آچیق بر یول واردر . هرکس اویولده کیده‌بیلیر.

هیچ بر واسطه‌یه احتیاجی یوقدر . نه قرآنده ، نه‌ده حدیثده بویله بر شی بولامازسکز . بالعکس عکسنی بولورسکز .

جمعه نمازی سیاسی بر عبادتدر . بایرام نمازی‌ده اویله‌در . اونک ایچوندرکه بویوك شهرلرده وقصبه‌لرده قیلنور . کویلرده قیلنماز . بزم مذهبمزده ، یعنی مذهب حنفیده کویلرده جمعه نمازی صحیح اولماز . مطلق شهرده اوله‌جق . چارشو و بازاری اولان قصبه‌لرده قلنه‌جق و ممکن اولدقجه بریرده ، بر جامعده قلنه‌جق . آنك ایچوندرکه اوللری شهر ایچنده ویا شهر کنارنده صورت مخصوصه‌ده احضار ایدلمش میدانلرده قیلنیردی . او یرلره نمازگاه دینور . حالا بعض شهرلرده نمازگاه دنیلن یرلر واردر .

صوکره افندیلر ! خطیب مملکتك اك بویوك ذاتی ، اك بویوك عالمی اوله‌جق . خطبه ؛ سیاسی ، اجتماعی ، اخلاقی ، اقتصادی ، نصایحی ، علمی ایضاحات وارشاداتی محتوی اوله‌جق . بناءً علیه بویله بر خطبه ایرادینه هرکس مقتدر اولاماز . اوکا کوره خطیب بولمق لازمدر . آنك ایچون اوائلده خطبه مسئله‌سی مهم بر مسئله ایدی . خطبه اوقومق واو صورتله خلقه کندیسنی کوسترمك ، افکار ناسده بر موقع طوتمق شبهه‌سز بویوك بر شرفدی . کندینه کووه‌نن هرکس بوکا هوس ایده‌بیلیر . اونلرك طرفدارلری‌ده اوله‌بیلیر . بو اوقوسون ، خایر او اوقوسون دییه آره‌لرنده اختلاف ونزاع ظهور ایده‌بیلیر . ایشته بو اختلاف ونزاعه میدان ویرمه‌مك ایچون فقهای حنفیه خطیبك ، جمعه نمازینی قیلدیره‌جق اولان ذاتك سلطان طرفندن تعیین ایدلمش اولمسی لازمدر دیمشلردر . دقت ایدیلیورمی ؟ بوراده خلیفه تعبیری یوق سلطان تعبیری‌وار . تورکستانك اك بویوك عالملرندن ، فقهای حنفیه‌نك اعاظمندن برهان‌الدین مرغینانی نامنده بویوك بر فقیه واردر . مرغینان

توركستانده فرغانه ایالتنك مركزاداره‌سیدر . بو ذات، اورالرده وسمرقند جوارنده نشرعلوم ایتمشدر . (هدایه) نامنده غایت‌فیاض، غایت مبجل قیمتلی بر كتابی واردر . الیوم مصرده طبع اولنمشدر . عالم اسلامده بوكتابی بیلمه‌ین بر عالم یوقدر . بین‌العلما مجتدر. آندن صوكره یازیلان بوتون كتابلرك مرجعیدر .و مذهب حنفیده اك موثوق، اك معتبر بركتابدر. ایشته بوكتابده (جمعه نمازی بالذات سلطان ویا اونك مأمورمخصوصی قیلدیرمق‌لازمدر) دینیور. بوكتابك شرحی مشهور (فتح القدر) ده والیوم هرعالمك النده بولنان مشهور (درمختار)ده (ولوكه اوسلطان برشخص متغلب‌وحتی برقادین‌اولسون بأس‌یوقدر) دینیلیور. ذكراولنان (هدایه)ده‌ده بوشرطك، بومسئله‌نك عاتی ، اسباب موجبه‌سی اولمق اوزره شویله دینیور : « وچونكه جمعه‌نمازی جماعت عظیمه‌ایله ادا اولنور وبعضاً خطابت وامامته هوسكار اولانلر طرفندن تقدیم وتقدمده منازعه حاصل اولور. بعضاًده بشقه برسببدن دولایی نزاع واختلاف ظهور ایده‌بیلیر. بوجهتله امرفرضی تمیماً بوشرطه لزوم كورولمشدر » ایشته بو سوزلر هدایه‌نك كندی سوزلریدر. بنم سوزلرم دكلدر. شبهه ایدنلر اورایه‌مراجعت ایتسونلر!

ایشته پك آچیق اوله‌رق كورولیوركه‌خطابت توجیهی مسئله‌سی،اویله ظن اولوندیغی كبی خلافتك لوازمندن دكلدر. مجرد انضباط و آسایش مسئله‌سیدر . نزاع وشقاقی رفع ایچون لزوم كورولن وظائف حكو-متدندر. حتی مذهب شافعی‌یه كوره جمعه‌نمازینك صحتنده بویله برشرط یوقدر. فقهای حنفیه‌ده سلطان اولمایان یرلرده خطیبی وامامی اهالی كندیسی انتخاب وتعیین ایدر دیرلر. ایشته مسئله‌نك ماهیت‌حقیقیه‌سی بودر . فقط نصلسه‌مع‌التأسف بومسئله ذهنلرده پك‌یاكلش اوله‌رق تقرر

ایتمشدر . بو صورتله تصحیحی لازمدر . افندیلر ! برسنه‌دن بری مملکتمزده خطیبلر یالکز شرعیه وکیلی طرفندن تعیین اولونیور . شمدی برسنه‌دنبری مملکتمزده قلنان جمعه وبایرام نمازلری صحیح دکلدرمی دنیله‌جك ؟ بو ، خطای عظیم اولور . لازم اولان خطیبك ، جمعه وبایرام نمازلرینی قیلدیره‌جق امامك حکومت طرفندن تعیین ایدلمه‌سیدر . بو حاصل اولدقدن صوکره باشقه برشیئه لزوم یوقدر .

اذن امام مسئله‌سنه کلنجه : افندیلر ! بوده یاکلشدر . (اذن امام) تعبیرنده کی امام لفظی الفله امام دکل عین ایله عامدر . یعنی ترکیب اضافی ایله اذن امام دکل ، ترکیب توصیفی ایله (اذن عام) دیمك لازمدر . ایشته دوغروسی بودر . یعنی جمعه نمازی صحیح اولمق ایچون اذن عام شرطدر . بو اذن عامدن مقصدده جامع ویاقلعه قپولری هرکسه آچیق بولنمسی ، هرکسك او جامع ویاقلعه درونده جمعه نمازینی قیلمغه مأذون بولنمسیدر . چونکه جمعه وبایرام نمازلری شعائر اسلامیه‌دندر . آنلرك علناً اظهاری لازمه‌دندر . ایشته جمعه وبایرام نمازلرینك صحتنده اذن عامك شرط اولماسی بو حکمته مستنددر . بناءً علیه برخلیفه ، برپادشاه ، بروالی ویا برقوماندان یالکز کندی معیتیله جمعه نمازینی قیلمق ایستیوبده جامع ویاخود قلعه قاپولرینی قاپاتدیره‌رق خلقی دخولدن منع ایله‌سه او نماز صحیح اولماز . ایشته بو مسئله‌یی ده بو صورتله تصحیح ایتمك لازمدر . تأسف اولنور که عالم کچینن برچوق ذوات بو مسئله‌لری پك بسیط اولدقلری حالده ینه یاکلش بلله‌مشلردر . بو مسئله‌لر کتب فقهیه‌نك جمله‌سنده بو صورتله محرر اولدیغی حالده بیلمم نصل اولمشده بونلر پك یاکلش ، پك آچیق خطا اوله‌رق بلله‌نیلمشدر . بوکا بر درلو عقلم ایرمه‌دی . بن کتب فقهیه ایچنده شو سویله‌دکلریمك عکسنی ادعا ایدن بر کتاب ، برعباره کورمدم .

(امیرالحج) مسئله‌سی‌ده بویله‌در ، دینی اسمنی ذکر ایله‌دیکم خواجه شکری افندی امیرالحج تعیینی ایچون‌ده خلیفه‌نك وجودینه لزوم کوستریبور . حالبوکه اصلا اویله برلزوم یوقدر . بوده انضباط وآسایش مسئله‌سیدر . اوته‌دنبری حجاج آره‌سنده امنیت وآسایشی محافظه ونزاع واختلافی فصل ایچون برذاتی امیرحج تعیین ایدرلرمش مسئله بوندن عبارتدر. بوده‌وظائف حکومتدن بروظیفه‌در وهیچ‌بری لوازم خلافتدن دکلدر .

خطبه‌لرده خلیفه‌لرك ، پادشاهلرك اسملرینك ذکر ایدلمسی کیفیتنه کلنجه بو آرتق بوسبتون صوکره‌دن احداث اولنمش برکیفیتدر . خطبه‌نك قطعیاً شرائطندن دکلدر وخطبه ایله دینی اولمق اوزره هیچ برمناسبتی یوقدر. صرف‌سیاسی واداری برکیفیتدر . خلفای راشدین زماننده خطبه‌لرده هیچ برکیمسه‌نك اسمی ذکر اولونمازدی . برآز اول سویله‌مشدم . خطبه ، نطق دیمکدر . اونده ذکری لازم اولان شیلر سیاسی ، اجتماعی ، اقتصادی ، اخلاقی نصیحتلر ، مسئله‌لردر . خطبه ، خلقی ایقاظ وارشاد ایچون ایراد اولنور . یوقسه بر ذاتك اسمنی ذکر ایتمك ایچون ایراد اولونماز . دولت امویه‌ده خطیبلر خطبه‌لرده حضرت‌امام‌علی‌یه‌لعنت ایدرلردی. بونی صرف بر پروپاغاندا اولمق ،خلقی حضرت علیدن صوغوتمق ایچون معاویه‌احداث‌ایتمشدی. حضرت علینك حکمران اولدیغی یرلرده‌ده خطیبلر،اموی خطیبلرینه مقابله اولمق اوزره حضرت‌علی‌یه‌دعا ایدرلردی.دهاصکره‌لری طوائف ملوك‌ظهورایتدیکی‌زمانلرده‌هریرده‌خطیب‌اوره‌حاکم‌اولان‌سلطانك‌اسمنی ذکر ایدر اولدی ، بوندن مقصدده اویرك هانکی سلطانك، هانکی حکمدارك‌حوزهٔ‌حکومتی داخلنده‌بولندیغنی‌کوسترمکدر. بزده‌ده‌خطیبلر

اثنای خطبه‌ده عثمانلی پادشاهلرینك اسملرینی ذکر ایدرکن خلیفه ابن الخلیفه دیمز (السلطان ابن السلطان) دیر . الخلیفه ابن الخلیفه دیین خطیب هیچ کوردیکزمی؟ خطبه‌لرده خلفای راشدینك یعنی ابوبکر، عمر ، عثمان وعلینك اسملرینك ذکر ایدلمسی‌ده بوقبیلدندر . یعنی بوده صرف سیاسی بر مسئله‌در . شیعیلره قارشی ذکر اولنور وبو خطبه‌نك اوقوندیغی یرده‌کی اهالینك اهل سنت اولدیغی بونکله اعلان ایدلمش اولور . ایرانه کیدرسه‌کز اوراده‌ده جامعلرده خطیبلر ابوبکر ، عمر وعثمانك اسملرینی ذکر ایتمزلر . خلاصه بوکبی شیلر صوکره‌دن احداث ایدلمش شیلردر . اصل شریعت اسلامیه‌ده بویله شیلر یوقدر . ایشته افندیلر! خلافت و آنك تفرعاتی حقنده سزه پك چوق ایضاحات ویردم . بو ایضاحاتمله آرتق خلافت مسئله‌سنك ماهیت شرعیه‌سی تمامیله آکلاشلمشدر صانیرم . شیمدی‌ده مساعده ایدك‌ده بر ایکی سوزله مقدس دینمی یار واغیاره قارشی اعلا ایده‌یم .

* * *

محترم افندیلر ! اسلامیت غایت عالی بر دیندر . معارفی ، ترقی‌یی پك سور . عقلدن ، منطقدن هیچ آیرلماز . یر یوزنده دین اسلام قدر حریت‌پرور ، ترقیپرور بر دین یوقدر . بوتون احکام دینیه علوی معالیاتی محتویدر . استهداف ایتدیکی غایه مکارم اخلاقی ، فضائل بشریه‌یی تأسیس وتأمین ایتمکدر . حضرت پیغمبر الك صحیح حدیثلرندن برنده (انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق) بویوریور . یعنی بن آنجق مکارم اخلاقی اتمام ایچون بعث اولوندم دییور وبر حدیث شریفده‌ده عقله (حجة الله) اطلاق ایدییور . باقیکز نه دییور : (ان مع الحق حیث کان ومیزما اشتبه علیك بعقلك فان حجة الله علیك نیك وبرکاته عندك) بو

حدیثك معناسی شودر: (حق نره‌ده ایسه سن‌ده اونکله برابر اوراده بولون ، اوندن آیرلما و سکا شبهه ویرن شیلرك حقیقتنی عقلکله تمیز ایت . چونکه جناب حقك سنك علیهنه اولان حجتی سنده‌در ، کندکده‌در واونك فیوض وبرکاتی ده سنك نزدکده‌در .) ایشته بو حدیث شریفك معناسی بودر . نه عالی سوزدر ، نه قدر معنیداردر وعقله نه بویوك قیمت ویریبور؟ ذاتاً قرآن کریم‌ده باشدن باشه عقلی وارباب عقل واذعانی تبجیل ایدر . آنك ایچون اسلامیت ، عقل ومنطق ایله ایله توأمدر . بر آیت کریمه‌ده (فبشر عبادی الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه) بویوریلیور . معنای منیفی (مختلف سوزلری ایشیدوبده آنلرك اك کوزلنه اتباع ایدن قوللریمی مکافات الهیه ایله تبشیر ایت) دیمکدر . بو آیتك آلت طرفنده‌ده (ایشته ونلردرکه اونلری جناب حق مظهر هدایت ایله‌مشدر وایشته آنجق ونلر اولوا الالباب یعنی اصحاب عقل واذعاندر) دینیور . ایشته کرك وحدیث وکرك بو آیت تقلید جیلکی ، اوته کنك بریکنك مقلدلکنی ، یعنی دلیلنی بیلمکسزین علی العمیا هرکسك ولوکه علمادن اولسون قوال مجرده‌سنه اتباعی منع ایدییور . دائما هر شیئك عقل ومنطق ایله ، دلائله مستند محاکمات عقلیه ایله تدقیق ایدلمسی لزومنی کوستریبور . بر آیت جلیله‌ده‌ده [قل هاتوا برهانکم ان کنتم صادقین] بویوریبور . یعنی حضرت پیغمبره خطاباً (سوزلریکزده صادق ایسه کز دلیلکزی براد ایدیکز) بویوریبور . برهان دلیل قطعی دیمکدر . اصطلاحده مقدمات قینیه‌دن تشکل ایدن دلیله دینیرکه دلیل قطعیدر . دیکر بر آیت جلیله‌ده‌ده (ولا تقف مالیس لك به علم) بویوریلیورکه (علمکك لاحق ولمادیغی شیئه اقتفا ایتمه) دیمکدر . پك آچیق اوله‌رق کوریلیورکه

حضرت قرآن عقل ومنطقه ودلائل علميه‌يه پك بويوك قيمت ويريور.
افنديلر ! اسلاميت معارفله توأمدر. حكمت ومعرفتدن هيچ بر
زمان آيريلماز . هپ بيليرسكز ، مثلا (علم ولوكه چينده اولسه دخی
كيديكز، تحصيل ايديكز) و(علم ومعرفتی بشيكدن قبره قدر تحصيل
ايديكز) حديثلرينی هپ بيليرسكز . بيلمه‌ين يوق كبيدر . سزه بر
حديث دها نقل ايده‌يم باقكز بو نده جناب پيغمبر افنديمز نه ديبور : (الحكمة
ضالة المؤمن حيثما وجدها فهو احق بها) بويوربيور. بو حديث شريف
احاديث صحيحه وحسنه‌دندر . مشهور كتب سته‌دن (سنن تيرميذی)
ده وديگر حديث كتابلرنده موجوددر وپك مشهوردر. مختلف تعبيرلرله
روايت ايدلمشدر . اويله موعظه كتابلری حديثلرندن دكلدر. عبد عاجز
اويله موعظه كتابلرينك حديثلرندن بحث ايتمم . الك معتبر حديث
كتابلرنده كورمدكجه اوكبی ضعيف حديثلردن بحث ايتمم . بو حديث
شريفك معنای منيفی شودر : « حكمت مؤمنك آرامقده اولديغی اوز
مالی‌در . اونی نره‌ده بولورسه آنی آلمغه هركسدن زياده مستحقدر »
ايشته بو حديثك معناسی بودر. (حكمت) حقايق اشيايه موافق
اولان كلام ، علم ومعرفت ديمكدر . (ضالة) نه ديمكدر بيليرميسكز ؟
انسانك غائب ايدوبده آراديغی مال ديمكدر. مثلا بر چاقی‌يی اوزركزدن
دوشورورسكز آرامغه باشلارسكز . ايشته او سزك ضاله‌كزدر .
توركجه‌سنی طونالی حلمی بك قارده‌شمز سويله‌سون .

طونالی حلمی بك (زونغولداق) — (يتيك) در .

سيد بك (ازمير) دواملة — ايشته جناب پيغمبر بويله بويوربيور :
حكمت اولان سوز ، حقايق اشيايه موافق اولان بر كلام؛ حقوقی
اجتماعی ، فلسفی، اقتصادی واخلاقی بر دستور . هر نره‌ده بولنورسه

بولونسون ، هركيمك آغزندن ایشیدیلیرسه ایشیدلسون ایشته‌اوسوز ، ایشته او کلام حقیقت ، ایشته او دستور مسلمانك غائب ایدوبده آرادیغی کندی مالیدر . هیچ تردد ایتمه‌سون ، همان آلسون. نره‌ده بولنورسه بولونسون ؛ هرکسدن زیاده بر مؤمن اوکا مستحقدر . هرکسدن اول آلسون ؛ اونك اوز مالیدر . باققکز ، بو نه یوکسك ، نه عالی بر سوزدر ، دلالت ایتدیکی معنا و مآل اعتباریله ، مضمون اعتباریله نه بویوك بر دستوردر . ایشته بو حدیثدن‌ده آکلاشیلیورکه اسلامیت معارفه ، حقائق اشیایه پك بویوك قیمت ویرییور. حقوقده حریتپرور بر دین اولدیغی کبی علوم وفنونده‌ده حریتپرور بر دیندر ، عقل و منطقی و معارفی پك زیاده سور . جهالتدن و کورو کورینه اوته کنه بریکنه تقلیدجیلکدن‌ده پك نفرت ایدر . بز بابالریمزی بویله بولدق. آنلرك اثرندن آیرلمایزدیین متمردینه حضرت قرأن (انتم و آبائکم فی ضلال مبین) یعنی سز وبابالریکز بارز و آشکار ضلالتده‌سکز دییور .

افندیلر ! بر وقتلر اوروپا ظلمت جهل ایچنده ایکن ، شرق مدنیت یوللرنده خیلی ایلرله‌مشدی . او وقتلر کرهٔ ارض اوزرنده اك مترقی و اك متمدن یرلر عالم اسلام ایدی . بوتون اوروپا ازجمله انکلیزلر تکمیل علوم و فنونی شمدی اسپانیادینلان اندلسدن آلمشدر . آمریقا دارالفنون مدرسلرندن (درایپر) نزاع علم ودین نامیله بر کتاب نشر ایتمشدر . توصیه ایدرم ، مهم بر کتابدر اوقویکز . بو آدم بو کتابنده برقفاده ، بر دماغده دین ایله علم اجتماع ایده‌من . عالم ایسه متدین دکلدر ، متدین ایسه عالم دکلدر دییور وبو موضوع اوزرنده مطالعاتنی ، تدقیقات تاریخیه‌سنی یورودییور فقط ینه کندیسی او کتابده صراحةً دییور : « بنم بو کتابده دیندن مقصدم دین اسلام دکلدر. دیکر

دينلردر . خصوصيله قتوليك دينيدر . اسلام ديني دكلدر ، دييور
صوکره اندلسده وقتيله علمای اسلام طرفندن قسماً يكی باشدن ايجاد ،
قسماً اكمال ايديلن علوم و فنونی برر برر تعداد ايدييور . مثلا مثلثات
كرويه نك ، كرهٔ مسطحه نك تماميله اسلام علماسی طرفندن ايجاد ايدلديكنی ،
اسكی يونانيلر زماننده بونلرك ايجاد ايدلمه مش اولديغنی سويلر ، ايكی
واوچ (س) لی جبر دستورلرينی ، حساب تفاضلی يی وحتی لغاريتمه يی ،
فن صيدلانی يعنی اسپنچيارلق فننی ، پهلوان ونخود ياقيلرينی وبونلره
مماثل دها برچوق اصول وقواعد فنيه يی دوغرودن دوغرويه وابتداءً
اسلام علماسنك ايجاد ايله ديكنی سويلر . انكسار ضيايی ، ابو بكر
رازينك كشف ايتديكنی وكرهٔ ارضك كرويتنی كذلك اسلام علماسنك
كشف ايتديكنی سويلر وكرهٔ ارضك ابتدا بغداد جوارنده سنجار
اوواسنده اصول فنيه سی دائره سنده اولچولديكنی واوروپاليلرك كرهٔ
ارضی اولچه رك بولديغی مقدار ايله اسلام علماسنك بولديغی مقدار آراسنده
پك جزئی برفرق اولديغنی سويلر . ابو القاسم دنيلن بر دوقتورك بلچيقا
قرالی طرفندن كنديسنی تداوی ايچون صورت مخصوصه ده جلب
ايدلديكنی ومشار اليهك ايكی دفعه بلچيقايه كيتديكنی ، حتی بردفعه سنده
آلتی آی قدر برمدت بلچيقاده اوطورارق قرالی و ديكرلرينی
تداوی ايتديكنی ، اوروپاده علم مراقليسی بر چوق كنجلرك
و حتی بالآخره پاپا اولان بر ايكی ذاتك تحصيل علم ايچون
اندلسه قدر كيتديكلرينی ، انكليزلرك فنون بحريه يی اندلسده تحصيل
ايله ديكنی اوزون اوزادی يه تعداد و ايضاح ايدر . ايشته بونك ايچوندركه
انكليزجه اصطلاحات بحريه نك اكثريسی كلمات عربيه دن اخذ ايدلمشدر .
دها بو خصوصده پك چوق بيانات ده بولنيور ايسه ده اوزون كيده جكی

ایچون هپسنی برر برر تعداد ایتمك ایسته‌مم. اساساً اونك سویله‌مسنه‌ده حاجت یوق. ذاتاً بزجه معلومدر. لکن اغیارلساندن ایشیتمك خوشه کیده‌جکی ایچون مختصراً اولسون اونك سوزلرینی و حسن شهادتنی تقدیرکار افاداتنی نقل ایتمکی موافق کوردم. افندیلر! شوراسنی عرض ایده‌یم که شرقده، عالم اسلامده، مدنیت اسلامیه‌یه علوم وفنونه خدمت ایدن علمانك اکثریسی تورکدر. ایچلرنده پك بویوك فیلسوفلر، پك بویوك متفنن ومتبحر عالملر، بویوك حقوقجی فقیهلر واردر. بر طاقم ظالم ومستبد حکمدارلرك ظلم واستبدادی نتیجه‌سنده بویله زبون خراب، جاهل برحاله کلمش اولان سمرقند، بخارا، نیسابور، بغداد، بلخ کبی شهرلر وقتیله اوچر بشر میلیون نفوسی حاوی جسیم مملکتلر ایدی. مشهور ادیب اعظم کمال بك مرحوم براثرنده بوشهرلر ایچون «هر بری پارس، لوندره کبی» دییه‌رك بونلرك بوکونکی پارس ولوندره درجه‌سنده بویوك شهرلر اولدیغنی سویلر. بن مرحومك بواثرینی اوقودیغم زمان بوسوزینی پك مبالغه‌لی بولمش، اینانمامشدم. صوکره‌لری آثار عربیه‌ده کورونجه مرحومی تصدیق ایتدم.

افندیلر! بعض آثار عربیه‌ده کوردم. خراسانله افغانستان آره‌سنده بولنان «بلخ» دینیلن شهر وقتیله (٦) میلیون نفوسی حاوی جسیم برمملکت ایمش. ایچنده آلتی یوز قدر قبه‌لی و مناره‌لی جامع وارمش. بوکون ایسه احتمال بوشهرك انقاضی بیله قالمامشدر.

شمدی، صورارم سزه؛ اولوقت مدنیت اسلامیه اودرجه‌ده مترقی وعالم اسلام اونسبتده معمور ومتمدن ایکن شمدی نه‌دن خرابه‌زاره دونمش اهالیسی جهل ونادانی ایچنده قالمشدر؛ بونك سببی نه‌در؟ اسلامیت اووقت ترقی‌یه مانع اولمیوردی‌ده شمدیمی مانع اولیور و یاخود

سوزی عکسنه چویرملم ، اسلامیت شیمدی ترقی‌یه مانع اولیورده ، او وقت اولمیورمیدی ؟ بونك هیچ بری دکل . افندیلر ، زمانمزده ، مملکتمزده ترقی‌یه مانع اولان حال حقیقی اسلامیت دکلدر ، جهلدن ، کورکورینه تقلیدجیلکدن نشأت ایدن بو کونك نابمحل ذهنیتیدر . زمانمزده دین اسلام پك غریب قالمش ، خرافات ایله دولمشدر و بو خرافات عالم اسلامه ادیان سائره‌دن ، اقوام سائره‌دن سرایت ایتمشدر . یوقسه حقیقی دین اسلام خرافاتك ، افکار باطله‌نك اك بویوك دشمنیدر . اساساً دین اسلام خرافاتی ، اعتقادات باطله‌یی کوکندن ییقمق ایچون کلمشدر . نته‌کیم وقتیله ییقمشدی ده . فقط صوکره‌لری شورادن ، بورادن عالم اسلامك ایچنه بر چوق خرافات کیردی ، نتیجه‌ده دین اسلام بوتون بوتون غریب قالدی .

بلا تردد دیه بیلیرم‌که بوکونکی دین اسلام بشقه ، عصر سعادتده‌کی دین اسلام بشقه‌در . حقیقی دین اسلام فطری ومنطقی بردیندر . خیالاتی ، خرافاتی برطاقم افکار باطله‌یی هیچ سومز ، بالعکس اونلردن نفرت ایدر . بر آز اول‌ده سویله‌مشدم ، حضرت پیغمبرك اك بویوك دعاسی (اللهم ارنا الاشیاء کما هی) یعنی یاربی بزه حقایق اشیایی اولدیغی کبی کوستر . دعاسی ایدی . نه کوزل ، نه بویوك دعادر . انسان حقایق اشیایی اولدیغی کبی بیلیرسه دها نه ایستر ؟ اك بویوك حکمت ، اك بویوك علم ومعرفتده حقایق اشیایی اولدیغی کبی بیلمك دکلیدر ؟

ایشته افندیلر ، خلافت واسلامیت حقنده بیلدیکمی ، آکلادیغمی سزه سویله‌دم . بو یکرمی اوتوز سنه‌لك اوزون ویوریجی سنه‌لرك محصول تتبعاتیدر .

یحیی غالب بك (قیرشهر) — الله سزی ملتمزله برابر ، پایدار ایتسون !

سید بك (ازمیر) دوامله — سوزلرمده اصلا ریاکارلق ، برمقصد خفی یوقدر. بیلدکلریمی کمال صمیمیتله سزه عرض ایتدم . مقصدم معزز دینمك حقایقنی اولدیغی کبی بیلدیرمك ، بو صورتله اسلامیتی یاروا غیاره قارشی اعلا ایته مکدر .

افندیلر ، اهالی بو حقایقی آکلامازه‌ش ، بیلمزمش . آکلانه‌لم ، بیلدیره‌لم ، وظیفه‌مزدر . اهالی آکلامامش ، بیلمه‌مش ایسه قباحت اونلرده دکل ، آکلاتمیانلرده‌در ، بیلدیرمینلرده‌در. بوندن صکره اولسون آکلانه‌لم ، ایقاظ ایده‌لم ، ارشاد وتنویر ایده‌لم وبو زواللی مملکتی آرتق یوروته‌لم (براوو سسلری) خلافت ، خلافت دییه چوکمش کیتمشز . خراب وتراب اولمشز . نه مالمز ، نه جانمز ، نه ملکمز قالمش . بوتون مملکت یوقسوللق ایچنده قالمش . بومی خلافتك محاسنی افندیلر ؟ ! . . (براووسسلری) آرتق یورویه‌لم ، دیریله‌لم . بوتون عالم مدنیت آلمش یورومش ، طریق ترقیده دیو آدیملریله کیدییور. بز بونلرك آرقه‌سندن بوینی بوکوك یتیم کبی باقوب باقوب ده (کوچدی کروان ، قالدق طاغلرباشنده) می دییه‌لم ؟ (خنده‌لر) دوغروسی انسان متأثر اولیور . نه یالان سویلیه‌یم عینی زمانده انسانه حدت ده کلیور . نه عجایب شی ! دین اسلام بو قدر عالی وترقیپرور بر دین اولسونده بز مسلمانلر ملل واقوام ایچنده اك کریده قالالم (خنده‌لر و آلقیشلر)

*
* *

افندیلر ، سوزلرمه نهایت ویرمزدن اول زمانمزده ، هله شو صره‌ده پك مهم اولان بر مسئله حقنده مساعده بویوریکزده بر ایکی سوز سویلیه‌یم . (سویله سویله ، صباحه‌قدر سویله دیکله‌رز سسلری) بوندن اوچ بش کون اول برجاسهٔ علنیه‌ده ، هیئت عمومیه‌کزده محترم ازمیر مبعوثی آرقداشم سراج اوغلی شکری بك (تورکك

روحندن دوغان قانونلر ایسته‌رز) دیمشدی . بن او جلسه‌ده بولنمادم صوكره غزته‌ده اوقودم . پك دوغرو سویله‌مش . تصدیق ایدرم . توركك عرف وعادتنه اویغون قانونلر ایسترز دیمك ایستیور دكلمی ؟

سراج اوغلی شكری بك (ازمیر) — اوت اوت . . .

عدلیه وكیلی سید بك (دوامله) — قرآن كریم‌ده بویله سویلیور . بر آیت جلیله واردر . اجتماعی وحقوقی بر وجیزه ، بر دستور حكمتدر . باقیكز قرآن كریم نه دییور : (خذ العفو وأمر بالعرف واعرض عن الجاهلین) دییور . معناسی عفوی اختیار ایت ، عرف ایله امر ایله ، جاهللردن اعراض قیل دیمكدر . (آلقیشلر) ایشته كورولیوركه حضرت قرآن عرف ایله امر ایت دییور .

افندیلر ! بوتون شرق وغربك ، بوتون اوروپا حقوقشناسلرینك ، بوتون فیلسوفلرك اتفاق ایتدكلری بر شی واردركه اوده بر مملكت قانونلری او مملكتك عرف وعادتنه اویغون اولماسی قضیه‌سیدر . قانون وضعنده اساس بودر . بر قانون مملكتك عرف وعادتنه موافق اولمازسه او قانون پایدار اولماز . چونكه حقوق دیمك عرف وعادت دیمكدر . بر مملكتك احكام قانونیه‌سی ، قواعد حقوقیه‌سی او مملكتك عرف وعادتندن دوغار واو عرف وعادتك تبدلی ایله تبدل ایدر .

لكن عجبا بو آیت جلیله‌ده‌كی (عرف) كلمه‌سی بوكون لسانمزده زبانزد اولان عرف وعادت معناسنه‌میدر ؟ آه ! دردلرم بویوكدر . بو آیت جلیله حقیله تدقیق ایدلمه‌مش ، معناسی ایشله‌نمه‌مشدر . تفسیرلره باقارسه‌كز بربرینه مباین بشقه بشقه معنالر ویرلدیكنی كورورسكز . بو آیتده‌كی عرف معروف معناسنه‌در . منكرك ضدیدر . خلقك لسانده دوران ایدن عرف وعادت معناسنه دكلدر دیرلر . حالبوكه افندیلر

بویا کلشدر . بن بو مسئله‌یی اوزون مدت ، سنه‌لرجه تدقیق ایتدم .
مسئله‌ده اشعریلرله یعنی شافعی علماسیله ماتریدیلرك یعنی حنفی علماسنك
فکرلری بر برینه قاریشیور . بونی تفریق ایتمك لازمدر . شافعی علماسی
طرفندن یازیلان تفسیرلره ، مثلا (قاضی بیضاوی) تفسیرینه باقارسه‌کز
عرفك شرعاً تحسین اولنان شیدر دیه تفسیر ایدلدیکنی کوروسکز .
حالبوکه حنفیلر طرفندن یازیلان تفسیرلره ، مثلا حنفیلرك الك بویوك
محققلرندن و اصول فقه امامرندن اولان جصاص ابوبکر رازینك
(احکام القرآن) نامنده‌کی تفسیرینه باقارسه‌کز عرفی عقلاً تحسین
اولنان شیدر دیه تفسیر ایتدیکنی کوروسکز . بو مباینتك
سببی (حسن و قبح) مسئله‌سیدر . بو فلسفهٔ اسلامیه‌ده پك مهم بر
بر بحثدر . الیوم اوروپا فیلسوفلری ده بو بحث ایله مشغول اولمقده‌در .
بونی سزه ایضاح ایتمك ایسته‌مم ، اوزون کیدر . بونك یری بوراسی
دکلدر . شو قدر سویلیه‌یم که عرف عرفاندن مأخوذدر . ماتریدیلره
کوره یعنی فقهای حنفیه‌یه کوره عقل و عرفانك تجویز ایتدیکی شی
دیمکدر . عادتله آره‌سنده شو قدر بر فرق واردرکه عادت باطل
اوزرینه‌ده تأسس ایده بیلیر . باطل و مذموم شیلرده عادت اولا بیلیر .
نه‌کیم بر چوق فنا شیلر بین الناس عادت اولدیغی کبی . لکن عرف ،
عرفان اوزرینه مؤسسدر . باطل اوزرینه تأسس ایتمز . مردود
و مذموم شیلره عرف دینمز . شو حالده عرف ایله عادت آره‌سنده
عموم و خصوص مطلق واردر . عرف اخص ، عادت اعمدر . یعنی
هر عرف عادتدر اما هر عادت عرف دکلدر . بعض عادتلر عقلاً مقبول
اولدیغی ایچون عرفدر . فقط بعض عادتلرده عقلاً مردود اولدیغی
ایچون عرف دکلدر . ایشته عرف ایله عادتك آره‌سنده بو فرق واردر .

بشقه بر فرق یوقدر . ئه‌وت، معروف‌ده عرف دیمکدر . فقط اوده بومعناده‌در. بن اصول فقهه دائر یازدیغم والآن بیتیره‌مدیکم بویوك بر اثرده بو مسئله‌لری اوزون بویلو ایضاح ایتمشمدر. آرزو ایدنلر بنم او کتابمه مراجعت ایده‌بیلیرلر. مطبوعدر. طلبه جمعیتی طرفندن طبع ایدلمشدر. دارالفنونده طلبه جمعیتی طرفندن صاتیلمقده‌در .

صوك سوز اوله‌رق شو جهتی‌ده عرض ایده‌یم‌که اصلاحات عدلیه نامی آلتنده علی‌العجله برقانون یاپمق دوغرو اولاماز. مضردر. آلمانلر صوك قانون مدنیلرینی آنجق اون بش سنه‌ده وجوده کتیره‌بیلدیلر. مملکتده ، ملتك عرف وعادتنه ، ملتك بنیهٔ اجتماعیه‌سنه اویغون قانونلر یاپمق قولای برشی دکلدر . مختلف دولتلرك مختلف اصول و قوانینی وار . غربك عرف وعادتی وحقوقی اولدیغی کبی شرقك‌ده، مملکتمزك‌ده عرف وعادتی وقواعد حقوقیه‌سی واردر . بونلری اوزون اوزادی‌یه تدقیق ایتمك ، ئه‌تود ایتمك ، دوشونمك ، هانکی قاعده‌لرك ، هانکی احکامك مملکتمزه ، ملتمزك شرائط اجتماعیه‌سنه، احوال حیاتیه‌سنه اویغون اولدیغنی تثبیت ایله‌مك ایجاب ایدر. بویله یاپیلمایوبده علی‌العجله کلیشی کوزل بر قانون یاپیله‌جق اولورسه فائده یرینه مضرت حاصل اولور . صوکره صیق صیق ، ایکی کونده بر تعدیله مجبور قالیرسکز. بن سزه بر آیده بویوك بر قانون ، دولتك قانون مدنیسنی بیله کتیره‌بیلیرم ، نه یاپارم ؟ آلمان ویا اسویچره قانون مدنیسنی ترجمه ایتدیره‌رك هیئت علیه‌کزه تقدیم ایده‌بیلیرم . لکن اوکا تورکیه قانونی دینمز. محترم سراج اوغلی شکری بکك تعبیری وجهله تورکك روحندن دوغان قانون دینمز ، آلمان ویا اسویچره قانونی دینور . آلمانیا و اسویچره باشقه ، تورکیه باشقه‌در . تورکیه‌ده تورکیه قانونی

لازمدر . بوده اوزون اوزادی‌یه تدقیقه محتاجدر. قاش یاپالم دیرکن
کوز چیقارمایه‌لم ، متین وصاغلام اساسلر اوزرنده یورویه‌لم . تکرار
کیرویه دونمیه‌لم . ایشته بن بیلدکلریمی ، قناعتلریمی بوتون صمیمیتمله
اك آچیق برصورتده عرض ایتدم: آرتق اوته‌سی سزه عائددر. هرشی
قراریکزه وابسته‌در .مساعده‌کزله سوزلریمه نهایت ویره‌یم (تشکر
ایدرز سسلری ، آلقیشلر)

---

۲ مارت ٤٠

3 1761 06836929 7